

СЪДЪРЖАНИЕ

СТРУКТУРИРАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКОТО ОБРАЗОВАТЕЛНО И ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКО ПРОСТРАНСТВО	4
СИСТЕМИ ЗА ВЪНШНО ОЦЕНЯВАНЕ НА УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В НЯКОИ СТРАНИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ	4
МОДЕЛИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ И СТРУКТУРА НА СИСТЕМИТЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА	7
СИСТЕМА НА СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В БЕЛГИЯ (ГЕРМАНСКА ОБЩНОСТ) - ВЪНШНО И ВЪТРЕШНО ОЦЕНЯВАНЕ	7
РЕФОРМИ В СИСТЕМАТА НА УЧИЛИЩНОТО ОЦЕНЯВАНЕ В ДАНИЯ	9
ПРОМЕНИ В СИСТЕМАТА ЗА ВЪНШНО ОЦЕНЯВАНЕ НА УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ИСПАНИЯ	10
СИСТЕМАТА НА УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В СЛОВАКИЯ ПРЕЗ УЧЕБНАТА 2006-2007 ГОДИНА	11
ВЪНШНО И ВЪТРЕШНО ОЦЕНЯВАНЕ В СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ХОЛАНДИЯ	17
ОЦЕНЯВАНЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ПЕРСОНАЛ, УЧИЛИЩАТА И ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА ВЪВ ВЕЛИКОБРИТАНИЯ	20
ПЛАН ЗА РЕФОРМИРАНЕ НА УЧИЛИЩНАТА МРЕЖА НА ВИЛНЮС ПРЕЗ ПЕРИОДА 2005-2012 ГОДИНА	23
СТРАТЕГИИ И ПРОГРАМИ ЗА КВАЛИФИКАЦИЯ И СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ	24
ОЦЕНЯВАНЕТО КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА УЧЕБНИЯ ПРОЦЕС - ДВЕ ДОБРИ ПРАКТИКИ	24
ОЦЕНЯВАНЕТО НА УЧИТЕЛИТЕ В ШВЕЙЦАРИЯ КАТО ЧАСТ ОТ ЛИЧНОСТНОТО И ПРОФЕСИОНАЛНОТО ИМ РАЗВИТИЕ	29
УЧИТЕЛИТЕ ВЪВ ВЕЛИКОБРИТАНИЯ - ПОДГОТОВКА, УСЛОВИЯ НА РАБОТА И ОЦЕНЯВАНЕ	31

(Продължава)

(Продължение)

ЦИФРИ И ФАКТИ	36
ПУБЛИЧНИ РАЗХОДИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ В НЯКОИ ЕВРОПЕЙСКИ СТРАНИ, В % ОТ БВП	36
ВЪЗНАГРАЖДЕНИЯ НА УЧИТЕЛИТЕ СПРЯМО ТЕЗИ НА ЗАЕТИТЕ В ДРУГИТЕ СЕКТОРИ НА ИКОНОМИКАТА В НЯКОИ ЕВРОПЕЙСКИ СТРАНИ	37
ЗАПЛАТИ В ОБРАЗОВАНИЕТО СПРЯМО ЗАПЛАТИТЕ В ДРУГИ СЕКТОРИ НА ИКОНОМИКАТА В НЯКОИ ЕВРОПЕЙСКИ СТРАНИ, В %	38
БЮДЖЕТНИ РАЗХОДИ ЗА ИЗДРЪЖКА НА ЕДИН УЧЕНИК В СЛОВАКИЯ ПРЕЗ 2006 Г.	39
БЮДЖЕТНИ РАЗХОДИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ КАТО ДЯЛ ОТ БВП В СЛОВАКИЯ ПРЕЗ ПЕРИОДА 2003 - 2005 ГОДИНА	39
ПРОФИЛ НА ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В СЛОВАКИЯ ПРЕЗ УЧЕБНАТА 2006 - 2007 ГОДИНА	40
ПРОПОРЦИОНАЛНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ДЪРЖАВНИТЕ ГИМНАЗИИ В СЛОВАКИЯ ПРЕЗ УЧЕБНАТА 2006 - 2007 ГОДИНА	40
ПРОЯВИ И ПРЕДСТОЯЩИ СЪБИТИЯ	41

Бюлетинът INFOсвят
се изготвя по материали от реномирани
чуждестранни и български източници.

Редакционен съвет:
н. с. Ваня Грашкина, Олга Рачева,
Валя Славчева, Янка Панова,
Костагин Тонев, Милен Ангелов,
Юлия Дичева
Адрес: бул. "Д-р Г. М. Димитров" № 52 А
1125 София
тел.: 817 38 55
e-mail: requests@nacid.bg

Редактор: Татяна Димитрова

Стилов редактор:
Нели Колева

ISSN 1312-4730

*Националният център за информация и документация Ви
честити Коледните празници и Ви желае здраве, щастие и
успехи през Новата 2008 година!*

Декември 2007 г.

СТРУКТУРИРАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКОТО ОБРАЗОВАТЕЛНО И ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКО ПРОСТРАНСТВО

СИСТЕМИ ЗА ВЪНШНО ОЦЕНЯВАНЕ НА УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В НЯКОИ СТРАНИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Германия

В страната не съществува единна национална система за оценяване. В момента тя е в процес на разработване. Внедряването на системата ще подпомогне процеса на оценяване на училищното образование като цяло. От учебната 2004-2005 г. започва разработването и въвеждането на национални образователни стандарти, определящи компетенциите, които учениците трябва да развият по отделните предмети на определени етапи от тяхното обучение. На основата на тези стандарти Институтът за осигуряване на качеството на образованието разработва тестове за оценяване.

Оценяват се представителни извадки от ученици:

- **В края на началното образование** (четвърти клас, 10-годишна възраст) - по немски език и математика;

- **В края на прогимназиалното образование** (девети или десети клас, 15-16-годишна възраст) - по немски език, математика и един западен език (английски или френски).

Първите стандартизирани тестове за учениците от девети/десети клас ще бъдат проведени през 2009 г.

Понастоящем се дискутира формата на оценяването.

Италия

В процес на въвеждане е задължителна система за оценяване. За тази цел през 2004 г. е създаден Национален институт за оценка на системите за образование и обучение (Istituto Nazionale di Valutazione del Sistema Educativo di Istruzione e Formazione, INVALSI). Неговите задължения включват периодично оценяване на знанията и уменията

на учениците в определени етапи от средното образование.

До учебната 2004-2005 г. **при завършване на началното образование** в края на пети клас учениците полагат национален зрелостен изпит (licenza elementare). Той включва писмени изпити по езикова грамотност и математика и усстен изпит по всички изучавани учебни предмети. Сертификатът от зрелостния изпит се изисква за преминаване в прогимназиалния етап на обучение. Според законодателството на Италия задължителни изпити се полагат само при завършване на определен цикъл от училищното образование, а началното образование (от 6- до 11-годишна възраст) вече е част от първия цикъл (от 6- до 14-годишна възраст) и не е необходимо да се оценяват учениците в края на тази фаза.

Целта на системата за оценяване е да се извършва крайно оценяване на учениците и на системата на училищното образование.

В тестовете при началното и прогимназиалното образование участват всички ученици от втори, четвърти и шести клас на 7-8-, 9-10- и 11-12-годишна възраст от всички училища. **Тестовете за гимназиалното образование** все още не са задължителни, тъй като законодателството, което налага тяхното въвеждане, не е влязло в сила. Предвижда се те да се провеждат в девети и единадесети клас на 14-15- и 16-17-годишна възраст и в края на тринадесети клас (19-годишна възраст). INVALSI отговаря за организирането и провеждането на националните тестове, които ще са част от националните изпити, провеждани в края на прогимназиалния и гимназиалния етап на обу-

чение (14- и 19-годишна възраст). Те ще определят преминаването в следващата фаза на обучение. Оценяването ще се извършва по предметите италиански език, математика и наука. Все още няма информация за формата, пог която ще се провежда.

Унгария

Системата за оценяване е въведена наскоро. Целта на въвеждането ѝ е да се оцени системата на училищното образование като цяло. Първите тестове са проведени през 2006 г., а резултатите от тях са публикувани през март-април 2007 г. Резултатите от тестовете не оказват влияние върху успеха на учениците. Оценяват се езиковата грамотност (четене) и знанията по математика на всички ученици от четвърти, шести, осми и десети клас на 10-, 12-, 14- и 16-годишна възраст. Тестовете са писмени, съставени в съответствие с националните традиции и международните указания.

Успоредно в страната се провеждат и национални представителни проучвания, чиято цел е да се получи обща картина за ефективността на образованието и тенденциите при напредъка на учениците. Те се финансират от Министерството на образованието, което получава и обработва резултатите от тях. Включени са следните предмети: математика, четене, естествени науки, компютърни технологии. Тези тестове се различават по форма от училищните тестове; повечето от тях включват въпроси с няколко варианта на отговор.

Франция

В страната съществува национално диагностично оценяване, чиито основни цели са:

- да се предостави на учителите инструмент за оценяване на развитието на техните ученици;
- да се улеснят учителите в избора им на най-подходящите методи на преподаване, съобразени с нуждите на техните ученици;
- да се подпомогнат учителите при планирането на тяхната преподавателска дейност съгласно учебния план.

Оценяват се всички ученици от **трети**

клас (начално образование) - 8-годишна възраст, и **шести клас (първа година на прогимназиално образование)** - 11-годишна възраст, по френски език и математика. При 8-годишните ученици тестовете са тясно свързани с учебната програма и оценяват напредъка и слабостите по четене, писане и математика. Оценяват се и някои специфични умения като наблюдателност, пространствена и времева ориентация. Оценяването се провежда в началото на учебната година, през м. септември. Тестовете са писмени. Диагностичните тестове се разработват от Дирекцията за оценяване към Министерството за национално образование на страната. Ролята на Дирекцията се изразява в: определяне характера на процедурите за оценяване, организиране на представителни извадки (когато това е необходимо), разработване на тестовете, наблюдение върху тяхното провеждане, анализ и публикуване на резултатите. На практика в този процес участват преподаватели, учени и инспектори от различни региони, както и представители на Министерството. Тестовете се ръководят и оценяват от учителите на базата на подробно разработена схема за оценяване.

Холандия

В страната има задължителна система за оценяване. Тя цели да се извършва текущо и крайно оценяване на учениците и на системата на училищното образование. **Националните тестове,** които се провеждат при завършване на прогимназиалното образование (basisvorming), **са задължителни.** Оценяват се всички ученици на 15-годишна възраст. Времето за провеждане на националните тестове, полагани при завършване на прогимназиалния етап на обучение, се определя от самите училища. Този етап е с продължителност три години, но по желание учениците могат да се явят на тестовете и след втората година.

Всеки един от задължителните учебни предмети, с изключение на физическото възпитание, се оценява. Учениците полагат тестове по следните предмети: холандски език, английски език, втори западен език

(обикновено френски или немски), математика, биология, физика и химия, информационни технологии, история и политика, география, икономика, технологии и минимум по два от следните предмети - визуални изкуства, музика, грама или танцово изкуство.

СИТО тестовете, които се полагат в края на началното образование **не са задължителни**. Въпреки това те широко се прилагат.

На базата на получените резултати от тестовете учениците се насочват към съответното училище в следващата фаза на обучението. При избираемите **СИТО тестове** се оценяват учениците на 12-годишна възраст при завършване на началното образование. Около 85 % от началните училища прилагат **СИТО тестове**.

Оценяването се извършва по:

- език - правопис, писане, четене с разбиране, лексика;
- аритметика/математика;
- компетенции за учене - работа с учебни материали и различни информационни източници; разчитане и разбиране на диаграми, списъци, таблици и графики;
- прилагане на знанията по география, история, биология, физика, гражданско общество и религия.

СИТО тестовете са писмени и са разработени от Централния институт за разработване на тестове на Холандия. Те включват въпроси с няколко варианта на отговор. Институтът отчита резултатите от тестовете и изготвя подробна справка за всеки ученик, както и два доклада за цялостното представяне на всяко отделно училище.

Първият доклад сравнява средните оценки по отделните предмети на всяко училище със средните за страната, и така става видно качеството на предлаганото от съответното училище образование.

Вторият доклад сравнява общите оценки на училището с оценките на други учили-

ща от същата категория.

Швеция

В страната има задължителна система за оценяване. Провеждането на национални тестове е задължително за някои етапи на обучение и по желание при други. Голяма част от общините налагат изискване училищата да участват в "доброволните" тестове. Тестовете се провеждат в гържавните и в частните училища. Целите са диагностициране и оценяване на системата на училищното образование. Съгласно директива на правителството от 2004 г. националната система за тестово оценяване има за цел да подпомогне учителите при определяне на мерките, необходими за стимулиране на развитието на всеки ученик и планиране на неговата преподавателска дейност. Тестовете съдействат и за оценяване на представянето на училището на национално ниво. Когато оценяването е по желание, то се провежда в края на втори клас (9-годишна възраст), в края на пети клас (12-годишна възраст) и в края на седми клас (14-годишна възраст). **Задължителното оценяване е в края на девети клас** (16-годишна възраст).

Във втори клас се оценяват езиковата грамотност (четене) и знанията по смятане. В пети, седми и девети клас се оценяват знанията по шведски език, английски, математика. Тестовете се осигуряват от Шведската национална агенция по образованието (Skolverket). Те са писмени и устни.

За провеждането на националното оценяване отговаря Шведската национална агенция по образованието. Инструментите се разработват от различни университетски колективи (по съответния предмет) съвместно с училищни преподаватели. Времето от съставянето до разпространението на тестовете е приблизително 1,5 до 2 години. По всеки предмет те включват няколко подтеста (обикновено три) и един устен тест, провеждан на малки групи. Резултатите от оценяването в девети клас се обобщават на национално ниво.

Източник:

Compulsory assessment systems in the INCA countries: Thematic Probe -

http://www.inca.org.uk/pdf/Compulsory_assessment_systems.pdf

В. Георгиева

МОДЕЛИ НА УПРАВЛЕНИЕ И СТРУКТУРА НА СИСТЕМИТЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

СИСТЕМА НА СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В БЕЛГИЯ (ГЕРМАНСКА ОБЩНОСТ) - ВЪНШНО И ВЪТРЕШНО ОЦЕНЯВАНЕ

От 1 януари 1989 г. отговорност за образователната система носи всяка от трите общности в Белгия - Френска, Фламандска и Германска. Средното образование е задължително за всички в страната. Това води до необходимост от качествено обучение в училище, намаляване на броя на отпадналите ученици, подходящи учебни планове, стимулиране на професионализма на учителите и засилване на доверието между всички участници в системата.

Правни норми

В приетия на 31 август 1998 г. Указ за образованието са определени задачите на училищните власти и училищния персонал, както и общите педагогически и организационни норми за масовите училища. Той е актуализиран през м. май 2003 г., като са конкретизирани задачите на педагогическите инспекторати за контрол и консултиране във всички училища и институти за повишаване на квалификацията, вкл. за обучението на възрастни.

В Германската общност Министерският съвет и Педагогическият инспекторат участват в оценяването на образователната система. Отговорност за качеството на обучението носят оторизираните образователни институции и училищата. Според Указа вътрешното оценяване е задължително за всички училища. Външното оценяване играе роля на обществен барометър, тъй като обществото има право да знае дали публичните финансови средства, инвестирани в образованието, се изразходват целесъобразно. Оценяват се както образователните и възпитателните дейности в училищата,

така и обучението на възрастни.

Някои от проблемните области в средното образование на Германската общност са автономията на училищата, осигуряването на качество в обучението, стимулите за по-добри резултати, усъвършенстването на училищните процеси.

Структура на средното образование

Според Указа за образованието в средните училища има три степени на образование, всяка от които е с продължителност от по две години:

Първата степен (седми и осми клас) се определя като долна степен, а втората (девети и десети клас) и третата (единадесети и дванадесети клас) - като горна степен на средното образование. В горната степен има три форми на обучение:

- общообразователно;
- техническо;
- професионално.

Завършеното професионално обучение не дава право на достъп за продължаване на образованието във висше училище. Това право се получава само ако ученикът учи още една година (тринадесети клас).

Ранното разделяне на средното училище на долна и горна степен не е от голямо значение за училищната структура, но играе важна роля за други области на образованието, например за определяне квалификацията на учителите, заплатите в сектора на образованието и гр.

Вечерно обучение се предлага само в техническите и професионалните средни училища.

На учениците в средните училища не се

налага да сменят училището, освен в случаите когато желаят да се обучават в комбинация от избираеми предмети или в технически и професионални специалности, които не се предлагат в тяхното училище.

Вътрешно оценяване

В Указа за образованието вътрешното оценяване се определя като важен елемент на училищната система. За вътрешния контрол на резултатите от обучението отговарят определени от държавата образователни институции. Училищата са задължени да провеждат вътрешно оценяване на всеки три години. Всяко средно училище е длъжно да изработи собствен проект в писмен вид, в който да са описани общите педагогически насоки и конкретните действия на учителския колектив и останалите институции, отговорни за тяхното осъществяване. Вътрешното оценяване е инструмент за самокритичен контрол в училище и служи за сравняване на постигнатите резултати от училищните дейности с целите на проекта. Училищата притежават пълна автономия за изпълнение на тези задачи. Нов аспект във вътрешното оценяване е индивидуалното оценяване на педагогическия персонал от директора на училището.

Външно оценяване

Външното оценяване се осъществява по поръчка на правителството. В миналото то е включвало главно инспектиране на индивидуалните резултати на учителите и на обучението по отделните предмети. Инспекторите са отговаряли за педагогическите дейности, а служителите от специализираните отдели на Министерството на образованието носят отговорност за административните дейности.

Понастоящем индивидуалните резултати на учителите се оценяват само от училищния директор (вкл. при вътрешното оце-

няване), а в редки случаи от външни педагогически инспектори и/или специализирани инспектори. Поради това са създадени Педагогически инспекторат и Съвет с контролни и консултативни функции, а не инспекторати по отделните предмети. За да провеждат оценяването училищните директори се обучават в специализирани курсове.

Външното оценяване на отделните училища се извършва на всеки пет години от комисия, в която участват по един представител от Министерството на образованието, Педагогическия инспекторат и оценяваното училище, както и двама експерти от висше училище и/или университет. То е допълнение към вътрешното оценяване и цели да контролира изпълнението на заложените в проекта задачи, да определи всички предимства и недостатъци на обучението и да установи доколко училището отговаря на обществените очаквания. За разлика от практиката във Фламандската общност, резултатите от външното оценяване в Германската общност не се обявяват публично, но служат за набелязване на конкретни мерки за отстраняване на недостатъците и за повишаване на качеството на обучението.

Статистически данни

През учебната 2006-2007 г. броят на учениците в средните училища на Германската общност варира между 282 и 1 186. Седмичният норматив за учениците в долната степен е 32-34 учебни часа (1 учебен час=50 минути), а в горната степен - около 36 учебни часа. Присъствието в час е задължително. Всяко училище само определя броя на учениците в отделните паралелки. Обикновено този брой е 22-30 ученици за задължителните общообразователни предмети, а за избираемите предмети е по-малък. Всеки редовен учител има хорариум от 22 до 24 учебни часа седмично.

Източници:

Das Bildungssystem in Belgien - Deutschsprachige Gemeinschaft (2005/06) -

<http://194.78.211.243/Eurybase/Application/frameset.asp?country=BD&language=VO>

Strukturen der allgemeinen, und beruflichen Bildung und der Erwachsenenbildung in Europa - Belgien - deutschsprachige Gemeinschaft - 2007 -

http://www.eurydice.org/ressources/eurydice/pdf/041DN/041_BD_DE.pdf

Ю. Дичева

РЕФОРМИ В СИСТЕМАТА НА УЧИЛИЩНОТО ОЦЕНЯВАНЕ В ДАНИЯ

Подобряването на качеството на образованието е основна задача на реформите в Дания през последните години. Различни изследвания показват, че постигнатите резултати от обучението на учениците в страната по основни дисциплини като четене, математика, английски език и естествени науки не са на очакваното ниво. Всяка година например близо десет хиляди ученици или средно по трима ученици от всеки клас завършват училище със слаби умения за четене. Това налага провеждането на нормативни промени и нововъведения в действащия закон за училищното образование, приет през 1993 г. Във връзка с това през 2006 г. парламентът разглежда два законопроекта, които имат за цел да подобрят системата на училищното образование, в т.ч. и системата за оценяване.

Дания е една от страните членки на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) с най-голям брой учители на един ученик. В началните класове един учител обучава средно 11 ученици, а в по-горните класове - средно 13 ученици. Освен това страната е на второ място в ОИСР по най-малък брой на учениците в един клас - по-малко от 20 ученици. Тези факти показват, че държавата отделя много повече средства за обучението и издръжката на един ученик спрямо останалите страни, което обаче не води до очакваната възвращаемост по отношение на знания и умения. Във връзка с това се предвижда увеличаване на разходите за класно обучение с близо 200 млн. датски крони годишно.

Един от основните проблеми на училищната система в Дания е, че не се обръща достатъчно внимание на знанията и уменията, които придобива **отделният ученик в началния и прогимназиалния етап** на обучение. До 2006 г. първото официално оценяване на знанията на учениците под формата на окончателни тестове на национално ниво се е провеждало в края на девети клас, когато е твърде късно за навакване на пропуските в знанията.

За решаването на този проблем от пролетта на учебната 2006-2007 г. в началното и прогимназиалното обучение са въведени 10 задължителни теста: четири по четене, два по математика и по един в областите: английски език, физика/химия, география и биология. Тестовете са разработени на базата на най-новите изследвания във всяка от посочените области и са съобразени с основните умения на всеки отделен ученик. Първоначално ученикът отговаря на няколко предварителни въпроса, които определят нивото на трудност на следващите въпроси. Резултатите от тестовете са поверителни за учениците, класа, училището, общината и региона и не се отразяват върху оценките на учениците. Всяка година се публикува обобщен профил на представянето на национално ниво по отделните предмети, така че учителите да могат да сравнят резултатите на даден клас с общото ниво на представяне в страната като цяло.

Проучвания на Института за оценяване в Дания и ОИСР показват, че **културата на оценяване в началното и прогимназиалното обучение** е на много ниско ниво, въпреки че действащият закон за училищното образование задължава учителите да провеждат текущи тестове и да оценяват учениците. Поради тази причина отскоро всеки учител може да ползва разширен педагогически наръчник (ръководство) с информация за методите на оценяване и инициативите, които трябва да се предприемат, за да се намали изоставането на учениците по даден предмет.

Сериозен проблем при оценяването в училищата е **липсата на писмено оценяване**. Това налага въвеждането на индивидуални учебни планове за всички ученици. Те трябва да съдържат информация за резултатите от текущото оценяване и да посочват мерките за отстраняване на пропуските в знанията на отделния ученик. По своя инициатива голяма част от училищата в Дания вече са разработили такива индивидуални учебни планове.

Министерството на образованието не налага строго определена матрица, по която да се разработват и прилагат тези планове, а е предвидено това да се прави от самите училища.

Друга реформа в системата за оценяване е въвеждането на задължителни окончателни тестове, които се полагат при завършване на средното образование. Досега участието в тях е по желание.

Отговорността за качеството на обучение и преподаване в училищата носят областните съвети. Изследване, проведено от Института по оценяване в Дания през 2005 г., показва че съществува голяма разлика в начина, по който местните власти изпълняват тези свои задължения. Промените в закона предвиждат да се задължат общините да изготвят ежегоден отчет, в който да представят работата на училищата, дос-

тигнатото ниво на обучение, педагогическото развитие и др. Освен това местните власти трябва да разработват и планове за действие, в случаите когато общата оценка показва, че постиженията на дадено училище, свързани с учебния процес, са незадоволителни.

Промените в закона предвиждат и увеличаване на броя на часовете по датски език от първи до трети клас, с което да се даде възможност на училищата да откриват своевременно пропуските в езиковата грамотност на учениците и съответно да адаптират обучението за преодоляване на този проблем. Предвижда се и увеличаване на броя на учебните часове по история, както и въвеждане на задължителна предучилищна подготовка.

Съществено внимание трябва да се обърне и на професионалната подготовка на учителите.

Източник:

A culture of evaluation in Danish schools - <http://eng.uvm.dk/evaluation.htm?menuid=15>

С. Богданова

ПРОМЕНИ В СИСТЕМАТА ЗА ВЪНШНО ОЦЕНЯВАНЕ НА УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ИСПАНИЯ

Съгласно приетия през 2006 г. Закон за образованието от учебната 2008 -2009 г. в Испания ще започне въвеждането на национална тестова система за оценяване на всички ученици от пети клас (10-11-годишна възраст) и осми клас (13-14-годишна възраст). Системата включва две нива:

- **Общо диагностично оценяване** (General Diagnostic Evaluation), провеждано на **национално ниво** от Института за оценяване (съвместно с автономните области и представители на Министерството на образованието и науката);

- **Диагностично оценяване**, провеждано в **териториалните автономни области**. Всяка автономна област ще разработва своя система за диагностично оценяване, като единственото общо между всички тях е, че те ще обхващат ученици от една и съща възрастова група и оценяването ще се провежда всяка година.

Новата система за **общо диагностично оценяване** има за цел да даде информация за развитието на образователната система като цяло. Предвижда се тази информация да се използва за база при разработването на политиката в областта на образованието.

Общото диагностично оценяване ще се провежда на принципа на действащата настояща система за външно оценяване на базата на представителни извадки на ученици от съответната възраст.

При новата система ще се оценяват основните компетенции (знания, умения и възможности) на учениците, заложили в националната учебна програма, одобрена от Министерството на образованието за цялата страна.

Диагностичното оценяване в автономните области трябва да бъде вътрешно и да служи като основа за подобряване на учеб-

ните плановете, изготвени на ниво училища. В него ще участват задължително всички ученици от съответната възрастова група.

При **сега действащата система** за външно оценяване се използват национални представителни проучвания, организирани ежегодно от Института за оценяване. Те се провеждат при завършване на задължителното начално и средно образование (12- и 16-годишна възраст) в края на учебната година. Проучванията обикновено се основават на оценка на знанията на учениците и на данни, събирани от директорите на училищата, учителите, учениците и техните семейства. Всяка година в тях участват

около 700 училища, което означава, че всяко отделно училище се включва в такива проучвания само веднъж в рамките на всеки пет-шест години.

Знанията на учениците при действащата система се оценяват по определени учебни дисциплини:

- При завършване на началното образование - математика, испански език и регионални езици, естествени и социални науки и чужди езици;
- При завършване на средното образование - математика, испански език и литература, социални науки, география и история и чужди езици.

Източник:

Compulsory assessment systems in the INCA countries: Thematic Probe - http://www.inca.org.uk/pdf/Compulsory_assessment_systems.pdf

В. Георгиева

СИСТЕМАТА НА УЧИЛИЩНО ОБРАЗОВАНИЕ В СЛОВАКИЯ ПРЕЗ УЧЕБНАТА 2006-2007 ГОДИНА

В Словакия оценяването в системата на образованието се превръща в една значителна област на изследователската и социално-политическата практика. Основната цел на системата на оценяване е да подобри качеството и ефективността на образованието, да подпомогне взимането на решения и да наблюдава учебното съдържание. Освен това системата на оценяване контролира условията на преподаване и обучение, насърчава творческата работа в процеса на обучение, установява силните и слабите страни в развитието на учениците, както и добрите резултати на всички образователни нива - клас, училище, система.

ОЦЕНЯВАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ИНСТИТУЦИИ И НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА

➤ Оценяване на училищата

Националната програма за развитие на образованието и обучението през следващите 15-20 години, одобрена през 2001 г. от правителството на Словакия, е основана на разбирането, че качеството на образователната дейност на училищата трябва да

се наблюдава чрез вътрешно и външно оценяване. Целта на вътрешното оценяване е чрез оценка на изпълнението на годишните учебни програми на училищата и на степента, в която са постигнати изискванията на националните стандарти, да се подобри процесът на образование и обучение и да се отговори на очакванията на учениците и на родителите. Външното оценяване се състои главно в оценяване изпълнението на годишните учебни програми на училищата и се базира на:

- национално външно оценяване на учениците от основните и средните училища;
- оценяване на основните и средните училища от експерти (училищни инспектори); комплексно инспектиране на всяко училище поне веднъж на пет години; резултатите от инспектирането трябва да бъдат публични;
- стандартизиране на зрелостните изпити чрез въвеждане на държавни изпити и обявяване на техните резултати, стандартизиране на окончателните изпити за завършен етап на образование чрез външно оценяване;

- въвеждане на международните критерии за работа на учениците и на училищата (PIRLS, PISA, TIMSS, IALS и др.).

Външно оценяване на училищата на национално ниво

В основните училища националното оценяване "Monitor 9" се извършва до започване на средното образование. Под формата на писмен тест се проверяват знанията на учениците по словашки (унгарски или украински) език и литература и по математика.

През 2001 г. е одобрена нова концепция за провеждане на изпитите при завършване на средно образование. С нормативна уредба от 2004 г. във всички средни училища се провеждат единни централизирани писмени тестове. Учениците могат да избират между две нива на изпита - базово ниво на знания (ниво В) и по-високо (ниво А). Разликата между тях е свързана с формата на оценяване на изпита - вътрешно или външно.

➤ Оценяване на образователната система

Законът за държавната администрация в образованието и училищното самоуправление задължава главния училищен инспектор да представя на министъра на образованието годишен доклад за състоянието на образованието и обучението в Словакия. В този доклад се съдържа комплексна оценка на управлението на образователната система, на условията и качеството на образователния процес, както и на постигнатите резултати. В доклада се съдържат и предложения и препоръки за законодателни, организационни, съдържателни и други мерки в сферата на образованието.

С цел постепенното ограничаване на приемните изпити за преминаване от основно към средно образование и оттам - към висше и за намаляване на селективността на системата постепенно се въвежда национален мониторинг за нивото на знания на учениците от основното образование, които завършват девети клас и искат да продължат образованието си в гимназия. Знанията на учениците по учебните предмети сло-

вашки език и математика се оценяват чрез външен централизиран тест, като всеки ученик получава документ за постигнатите резултати. Училищата също получават информация за резултатите на учениците. Агминистрирането и оценяването на училищата се наблюдава от училищния инспекторат.

От 2001 г. стартира подготовката за провеждане на изпити за завършване на средно образование, като е въведен външен изпит под формата на писмен тест, който се изготвя от Националния институт по образование и се провежда и проверява от училищния инспекторат. Оценяването също е външно. По някои предмети учениците могат да избират между две нива на тестовете.

През 2003 г. Словакия участва в двете международни сравнителни изследвания за ниво на училищната система - TIMSS и PISA.

ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПРИНЦИПИ В МАСОВИТЕ УЧИЛИЩА: МЕТОДИ И ОЦЕНЯВАНЕ НА УЧЕНИЦИ И УЧИТЕЛИ

➤ Прегучилищно образование (ISCED 0¹)

Прегучилищното образование се провежда в обикновени и специализирани детски градини, а от 2002 г. - и в начални училища с детски градини. Специализираните детски градини са само за деца със специални образователни потребности (СОП), а обикновените детски градини се посещават от всички деца, включително и от деца със СОП, които могат да бъдат интегрирани в масовите групи или да се обучават в създадени за тях специални групи.

Детските градини могат да бъдат целодневни, полудневни, седмични или с непрекъсната работа.

Основен нормативен документ, който регулира работата на детските градини, е "Програма за обучение и възпитание на децата в детските градини".

• Образователни методи и материали

Изборът на използваните методи на обучение в детските градини се извършва от учителя и зависи от конкретните въз-

¹ Етап на образование съгласно международната класификация на образованието ISCED.

питателни и образователни задачи. Дейността в детските градини се организира главно като форма на обучение, при която децата придобиват знания и умения по различни образователни компоненти. Реализира се в колективни, групови или индивидуални форми.

Най-естествената дейност за децата от предучилищната възраст е играта, поради което тя е най-широко използваният метод за възпитание и обучение в детските градини. В същото време в тази възраст тя е динамично променящ се метод: индивидуалната игра на тригодишните деца последователно преминава в колективна игра на по-големи деца.

Широко са застъпени и мотивиращите методи като словесни описания, диалог, демонстрации, илюстрации - които стимулират децата чрез похвала или критика.

Използват се и различни образователни материали като картини, книги, музикални инструменти, компютри, телевизионни и радиопредавания.

Подготвят се радиопредавания за деца в предучилищна възраст, които не посещават детски градини.

Министерството на образованието на Словакия одобрява методическите ръководства за учителите в детските градини.

• **Оценяване на децата**

Постоянното и систематично оценяване е съществен елемент от всяка работа. Чрез оценката учителят установява дали са подбрани подходящите процедури и методи и дали тяхното въздействие върху децата не е твърде изморително. Използва се устно и писмено оценяване на децата в детските градини.

Устното оценяване се използва в ежедневните дейности. Позитивното оценяване е най-предпочитано с цел да стимулира децата към по-добро представяне.

Използва се и писменото оценяване - учителят прави писмени бележки за позитивните и негативните прояви, знанията и възможностите на децата. Тези бележки се анализират от учителите на съответната група и им помагат в тяхната по-на-

татъшна образователна и възпитателна работа и индивидуален подход към децата.

Учителите използват също и така наречените листове за наблюдение, в които възвеждат данни за основните прояви на всяко дете. Това им помага в работата с децата. Листовете за наблюдение се попълват от самите учители, както е посочено в инструкциите.

Оценяването на децата е важно и от гледна точка на тясното сътрудничество с родителите. Учителите предоставят на всеки родител професионална консултация по отношение възпитанието на неговото дете. Тя може да послужи като източник на информация за учителите от началното училище, което детето впоследствие ще посещава.

➤ **Основно образование (ISCED 1 и ISCED 2)**

Основното образование, чиято организационна единица са основните училища, има продължителност девет години и обединява два етапа. Първият етап (начално образование) е четири години (от първи до четвърти клас) и кореспондира с ISCED 1. Вторият етап (прогимназиалното образование) е пет години (от пети до девети клас) и кореспондира с ISCED 2.

Тъй като задължителното образование в Словакия има продължителност десет години, след завършване на прогимназиалното образование всеки ученик продължава обучението си в средното училище.

Обучението и образованието в Словакия се извършват на официалния словашки език, както и на езика на националните малцинства.

• **Образователни методи и материали**

Учителите използват различни методи на обучение в зависимост от целта на всяка учебна дейност, от съдържанието на учебния предмет и от възрастовите особености на учениците. Освен традиционните методи се използват още и разговорни, нагледно-демонстративни, практически, производителни, мотивиращи методи, базиращи се на тълкуване, на определяне, на диагностика, както и приложни методи. Напоследък в училищата се използват и различни техни-

ки на обучение като: колективно обучение, групова учебна дейност, работа на кръгла маса, търсене на творчески идеи чрез метода на мозъчната атака (brainstorming) и метода на мозайката (jigsaw) за групова форма на обучение.

Използването на нетрадиционни и специални методи на обучение (напр. моделите на Freneit и Piaget) в основните училища е обект на експериментални планове, одобрени от министъра на образованието. Обект на експериментиране са предимно алтернативни образователни програми, концепции за работа с талантливи деца и др. Алтернативните образователни програми редовно подлежат на оценяване от гледна точка на: взаимоотношението ученик-училище, адаптирането на учениците при преместване в друго училище, мотивирането на учениците, социалния климат в учебните стаи и други аспекти, които се отразяват върху процеса на обучение.

• Оценяване на учениците

Основните принципи за оценяване на учениците са регламентирани от Министерството на образованието с постановление като част от Кодекса за основното образование. Конкретната форма за оценяване на учениците се съдържа в методическо ръководство за оценяване в основното образование.

Оценяването може да бъде текущо или окончателно и да се изрази чрез писмени или устни оценки. Текущото се използва за оценяване на частични резултати на учениците и има главно мотивационен характер. Обща оценка по отделни учебни предмети обикновено се дава в края на първия и втория срок на учебната година.

Оценяването на учениците има три основни функции:

- o информационна;
- o корективна;
- o мотивационна.

По време на учебния процес учениците трябва да бъдат оценявани текущо и да имат право да се информират за резултата. Една от формите на оценяване е поставянето на оценки по петстепенна скала. Ус-

тното оценяване също се използва като форма на оценка на резултатите.

Учениците от основните училища се използват устно и писмено или практически по отделните предмети поне два пъти през срока.

За установяване на постигнатите резултати по индивидуалните предмети в дипломите на учениците от втори до девети клас се използват следните оценки:

1 - отличен, 2 - похвален, 3 - добър, 4 - задоволителен, 5 - слаб.

Поведението на учениците от втори до девети клас се определя чрез следните оценки:

1- много добро, 2 - задоволително, 3-по-малко задоволително, 4 - незадоволително.

В удостоверението за завършено основно образование от втори до девети клас оценката на учениците се отразява словесно: "тя/той преминава" или "тя/той не преминава".

Оценяването на учениците със СОП в масовите основни училища е регулирано от методическо ръководство. Основните принципи са: в класове от втори до четвърти с интегрирани ученици се препоръчва да се извършва както текущо, така и общо устно оценяване по всички предмети; в класове от пети до девети се препоръчва комбинирано оценяване. При оценяването трябва да се взема предвид физическото и психичното здраве на учениците със СОП, когато техните увреждания оказват влияние върху резултатите по отделни предмети.

На деца от семейства на бежанци, които посещават основно училище, през първите 2-3 месеца от обучението оценяването е само устно и докато децата не се интегрират, не се поставят писмени оценки. В края на учебната година се извършва комбинирано оценяване. Понастоящем не е изготвен определен модел за тези ученици - решаването на проблема в Словакия предстои.

Една от основните форми за оценяване на учениците в основните училища по изкуствата е поставянето на следните оценки: отличен, добър, слаб.

През учебната 2005 - 2006 година се използват международните критерии за оце-

няване на образователните резултати по математика (международното изследване TIMSS), за оценяване на грамотността (изследването на PISA), на четивните умения (PIRLS) и на уменията в информационните и комуникационните технологии (SITES).

За учениците от девети клас на основните училища е въведен държавен тест за оценяване на знанията съгласно проекта "Monitor 9". Той има за цел да провери нивото на знания по словашки език и литература (евентуално унгарски език и литература или украински език и литература) и по математика след завършване на прогимназиалното образование. Държавният мониторинг на нивото и на качеството на обучението по математика, постигнато от учениците в девети клас, се провежда с цел постепенното премахване на интервюто за прием на учениците в средните училища.

Оценяване в първия етап на основното образование

Общо и текущо оценяване на учениците в началното образование се извършва чрез устни изпитвания. Общо оценяване се провежда в края на първия срок и в края на учебната година, като постигнатите от учениците резултати се отразяват в удостоверение за завършен начален етап на основно образование чрез словесни бележки по следния начин: "много добри резултати", "добри резултати" и "неудовлетворителни резултати".

Учениците от втори до четвърти клас могат да бъдат оценявани по два различни начина: вариант А и вариант Б. Според вариант А оценяването се извършва както без поставяне на оценка (по музика, рисуване, физическо обучение, занаяти и технологии² и всички незадължителни предмети), така и чрез поставяне на оценка (по словашки език и литература, първоначално обучение, история на Словакия, математика и естествена история). Според вариант Б оценяването се извършва на базата на писмено предложение, направено от голяма част от учениците в класа. След съгласуване с училищния съвет

директорът на училището решава дали всички учебни предмети да се оценяват устно.

Както при вариант А, така и при вариант Б окончателното оценяване на учениците от втори до четвърти клас се изразява с думи: "тя/той преминава" или "тя/той не преминава". Поведението на учениците не се оценява отделно; в случай че учителят пожелае, той може да направи такава оценка като част от словесния коментар за ученика във формуляр заедно с удостоверението за завършен начален етап на основното образование.

Оценяване във втория етап на основното образование

Учениците от пети до девети клас на прогимназиалното образование се оценяват без поставяне на оценка (по предмети с подчертан образователен аспект) и чрез поставяне на оценки (по словашки език и литература, чужд език, история, география, математика, физика, химия, естествена история). След обсъждане с педагогическия съвет директорът има право да реши дали да се провежда устно оценяване по следните предмети: гражданско образование, рисуване, музика, физическо образование, техническо образование. Образованието по етика и религиозното образование не се оценяват.

Общо оценяване на учениците се извършва в края на първия срок и в края на учебната година. В удостоверението за завършено основно образование оценката се отразява словесно: "тя/той преминава" или "тя/той не преминава".

➤ Средно общо образование (ISCED 3) и професионално обучение след средно образование (ISCED 4)

Средното образование обхваща учениците на възраст 15-16 - 18-19 години и се извършва в три основни типа средни училища:

- Гимназии (Gymnázium) - осигуряват общо образование и подготвят младите хора главно за обучение в институциите за висше образование, а така също и за реализацията им в някои дейности в сферата на администрацията, културата и други области.

² В настоящия материал се запазва точното наименование на учебния предмет в Словакия, а не се търси аналога на наименованието му в нашата страна.

В края на обучението се провеждат окончателни изпити за завършен етап на образование.

- Средни специализирани училища (SOS) - осигуряват подготовка главно за реализиране в специализирани дейности (техико-икономически, педагогически, за медицинско обслужване, социално-правни, културни, административни). Специализираното обучение завършва със зрелостни изпити и дава възможност на завършилите ученици директно да се насочат към трудова дейност или да кандидатстват за висше образование.

- Средни професионални училища (SOU) - подготвят учениците за работа в някои търсени професии, както и за някои главно оперативни технико-икономически дейности. Те осигуряват тригодишен курс на обучение и завършват с окончателни изпити.

Професионалното обучение след средно образование продължава поне две години и според ISCED няма университетско ниво. То завършва със зрелостни изпити.

• **Образователни методи и материали**

Използваните методи на преподаване се избират от самите учители. Освен традиционните методи, които преобладават, и в зависимост от съдържанието на преподавания учебен материал се прилагат и такива методи като евристичен и насочващ разговор, дискусия, групов и индивидуална работа, проектен метод, работа с литература, челни опити и др. За да могат учениците да придобиват практически умения, се използват практически упражнения, лабораторна работа, училищни цехове по практика и оперативна практика.

Поради това че всички училища в средното образование са оборудвани с компютърна техника, тя е интегрална част от използваните методи на преподаване.

• **Оценяване на учениците**

Системата на оценяване на учениците в средното образование е регламентирана от методическо ръководство, което включва:

- о прилагане на правила за оценяване и поставяне на оценки;

- о прилагане на основните измерители в образованието;

- о общо оценяване на учениците;

- о провеждане на изпити пред комисия.

Постигнатите от учениците резултати по учебните предмети се оценяват по следната скала: 1 - отличен; 2 - похвален, 3 - добър, 4 - задоволителен, 5 - слаб.

Още в първия учебен ден директорът на училището определя по кои учебни предмети ще се поставят оценки. Той прави това след съгласуване с училищния и педагогическия съвет и в съответствие с учебните програми. За учебните предмети, по които няма да се поставят оценки в дипломата за средно образование, се отбелязва "тя/той завърша". В случай че ученикът е освободен от задължителен предмет и не е положил изпит, в дипломата се отбелязва "освободен".

През учебната година оценяването на учениците се извършва чрез поставяне на оценки, чрез изчисляване в проценти или усотно оценяване. То се извършва по сложен начин съобразно степента на изискванията и постиженията на учениците, като включва и необходимия педагогически такт, отчитане на положените от учениците усилия и спазване на техните човешки права.

Поведението на учениците се определя чрез следните оценки:

- 1 - много добро, 2 - задоволително, 3 - по-малко задоволително, 4 - незадоволително.

Общото оценяване на учениците от средното образование, което се извършва в средата и в края на учебната година, отразява резултатите от получените оценки по учебните предмети, както и оценката на поведението. То се изразява по следния начин:

- о ученикът преминава с награда, ако оценката по всеки предмет е най-малко похвален (2) и средният бал е поне 1,5;

- о ученикът преминава много добре, ако оценката по всеки предмет е най-малко добър (3) и средният бал е поне 2,0;

- о ученикът преминава, ако няма слаба оценка по някой от задължителните предмети;

- о ученикът не преминава, ако е получил слаба оценка по някой от задължителните предмети и на поправителния изпит, който се провежда с разрешение на директора.

Провеждане на изпити пред комисия се извършва в следните случаи:

о по молба на ученика, когато счита, че е оценен неправилно - той попълва писмена молба до директора за провеждане на изпита в рамките на три дни от издаването на дипломата;

о по заповед и по инициатива на директора;

о когато ученикът полага диференциран изпит;

о при изпитване на алтернативна дата;

о в случай че училищният инспектор открие несъответствие;

о при повторно полагане на изпит.

Изпитната комисия се състои от трима членове и в нея може да участва и наставникът на ученика. Резултатите от положения изпит се обявяват публично от председателя на комисията и получените оценки са окончателни за ученика.

През последните години информация за резултатите от проведените изпити и качеството на образованието в гимназиите се получава чрез гържавен мониторинг на знанията и уменията на учениците в последния клас от обучението.

Източник:

The Education System in Slovakia 2006/07 -

http://www.eurydice.org/ressources/Eurydice/pdf/eurybase/Eurybase_SK_EN.pdf

М. Стоянова

• Оценяване на учителите

Официалното оценяване на учителите в Словакия се прилага само за въвеждащото обучение³. Оценяването се извършва от учителя, който е отговорен за въвеждането и се одобрява от директора на училището.

Учителите се оценяват главно в случаите, когато се определя тяхното допълнително заплащане или премиране. Оценката на учителите се извършва от училищните инспектори съгласно утвърдената методология за извършване на комплексна оценка, в която има критерии за оценяване на всяко ниво от образователния процес в училищата. Съгласно законовата уредба училищните директори трябва да вземат мерки за отстраняване на установени недостатъци само в случай на достатъчно основания в обясненията на учителите. В случай на нарушаване на задълженията в работата, възприетите мерки могат да доведат до отстраняване от длъжността учител, намаляване на персоналното възнаграждение, забележка или уволнение.

Поради факта че не са установени критерии за ефективност на учителите, в Словакия не съществува възможност за официално прекратяване на трудовите договори с неефективните учители.

ВЪНШНО И ВЪТРЕШНО ОЦЕНЯВАНЕ НА СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ХОЛАНДИЯ

Министерството на образованието, културата и науката в Холандия е отговорно за всички етапи на образованието, което е задължително до 16-годишна възраст.

Средното образование в Холандия е няколко типа:

➤ **VWO** (voorbereidend wetenschappelijk onderwijs) - елитно общообразователно преуниверситетско обучение с продължител-

ност шест години (от 12- до 18-годишна възраст). Учениците получават необходимата подготовка за университетско обучение. Училищата от този тип са три вида:

- гимназия - със задължително изучаване на латински и старогръцки;
- "атенеум" - без задължително изучаване на латински и старогръцки;
- лицей - комбинация между гимназия и

³ Една от формите за по-нататъшно обучение на преподавателския персонал е програмата за въвеждане на стартиращи учители в практиката и подпомага начинаещите да преодолеят трудностите, свързани с прилагането на теоретичните знания в практиката.

"атенеум".

Обучението обхваща два етапа от по три години. През първия етап се изучават задължително 15 общообразователни предмета, вкл. съвременен чужд език, а през втория етап, съобразно желанието на ученика за бъдещото обучение в университет, се включват допълнителни предмети по една от следните четири комбинации:

- култура и общество;
- икономика и общество;
- наука и здравеопазване;
- наука и технологии.

➤ **HAVO** (hoger algemeen voortgezet onderwijs) - общообразователно обучение с профилирана насоченост, продължаващо пет години (12-17-годишна възраст). Учениците получават необходимата подготовка за продължаване на обучението си във висше професионално /профилирано/ училище. Обхваща два етапа - първи етап (три години), през който се изучават задължително 15 общообразователни предмета, и втори (две години), в който се включват и профилирани предмети.

➤ **VMBO** (voorbereidend middelbaar beroeps onderwijs) - професионално обучение с продължителност четири години (12-16-годишна възраст), подготвящо учениците за определена професия.

Освен тези три типа училища, в Холандия има и други видове специализирани професионални училища (12-16-годишна възраст), в които се получава средно образование, но от по-ниско ниво. В тях се обучават ученици със специални образователни потребности и с ограничени възможности за възприемане на учебния материал.

При определени условия са предвидени възможности за преминаване от един тип в друг тип средно училище.

Критерии за прием

Преди постъпването в средно училище учениците учат от 4- до 11-годишна възраст, като в последния клас на обучение държат т.нар. **CITO тестване**, изготвен от Централния институт за разработване на тестове (CITO). Резултатите от теста служат за определяне на типа училище, в кое-

то ученикът ще продължи обучението си. **CITO тестване** като "вход" към средното училище се провежда още през м. февруари, за да има достатъчно време децата и родителите им да се ориентират към предпочитаното училище. Всички средни училища организират дни на отворените врати, където представят своите програми за обучение.

До **CITO тестване** се стига, след като в последния клас на обучение учениците всяка седмица са полагали минитестове по всеки предмет, всеки месец - кратки тестове, на всеки два месеца - разширени тестове и всяко тримесечие, т. е. на края на всеки срок (холандската учебна година е разделена на три срока) - класни работи тестове. Класирането за съответния тип училище се извършва съобразно показаните резултати от **CITO тестване** и посочените от децата и родителите предпочитания.

Външно оценяване и сертификация в средните училища от типа HAVO и VWO

Независимо от типа средно училище, първата година за всички е подготвителна. Тя завършва със **CITO тестване**, който определя дали ученикът притежава необходимите знания и умения, за да продължи по-нагоре. Програмата в подготвителния клас включва същите изпитни методи, както в класа преди постъпването в средно училище. При завършването на всяка учебна година се отделя една седмица, в която не се учи, а се правят само класни работи тестове по всеки предмет - по две или три на ден. Класните работи тестове се състоят от въпроси с посочени отговори, въпроси сравнения, текстове с бели полета за попълване и въпроси, които изискват да се развие накратко определена тема или да се напише есе. Веднъж в годината се отделя една седмица за изпълнение на т.нар. проекти по всеки предмет. По същество това са творчески задачи.

Завършването на HAVO и VWO включва два вида зрелостни изпити (матури) - вътрешни - в самото училище, и външни - на национално ниво. Целта на провеждането на матурите е да се провери нивото и качеството на знанията, придобити по време на гимназиалното обучение. Всяко училище са-

мо решава дали вътрешните изпити да бъдат писмени или устни. Всички изпити, проведени през последната година от гимназиалното обучение, могат да бъдат провеждани под една и съща или под различни форми. Изпитите например могат да се полагат като писмен тест или в следните три форми:

- отворен / затворен тест;
- практическа задача;
- разработка на проект - той се изготвя от зрелостника по профилна дисциплина и отразява както неговите знания, така и уменията му да анализира учебния материал и да изразява собствено мнение по даден проблем.

Вътрешните изпити се организират и провеждат от самите училища. Оценката от тях се съобщава на ученика преди провеждането на националните изпити.

За успешното завършване на HAVO е необходимо полагането на зрелостни изпити най-малко по шест предмета, а за VWO - най-малко по седем предмета. И за двата типа са задължителни зрелостните изпити по холандски език и литература и по един чужд език. Холандия е страната с най-голям брой допълнителни зрелостни изпити по избираеми предмети в Европейския съюз. Министерството на образованието, културата и науката изготвя списъци с предметите, от които зрелостниците да изберат допълнителните дисциплини, по които да положат матури.

Списъците включват английски, немски, френски, испански, руски, турски, фризийски (регионален език, който се говори в северната холандска провинция Фризия), арабски, латински, гръцки, история, география, обществени науки, философия, математика, физика, химия, биология, икономика, музика, художествени занаяти. Изборът на зрелостниците се определя от профила на тяхното обучение и от дисциплината, по която желаят да продължат обучението си във висше училище.

Държавните зрелостни изпити, провеждани на национално ниво, служат за получаване на диплома за средно образование и играят ролята на "вход" към университетите и висшите училища. Те са въведени както за

уеднаквяване на условията при полагането им, така и за постигане на максимална обективност при оценяване на изпитните работи. Изпитите се провеждат на една и същата дата в цялата страна, изпитната тема е еднаква за всички зрелостници, а писмените работи, които са анонимни, се проверяват и оценяват от "външни" оценители експерти.

В Холандия са създадени структури към Министерството на образованието, културата и науката, на които са възложени правомощия във връзка с начина на провеждане на матурите. Тестовите за националните зрелостни изпити се изготвят от Централния институт за разработване на тестове (CITO), а темите за писмените изпити се определят от специализираното звено CEVO към Министерството на образованието, културата и науката, в което са включени гимназиални и университетски преподаватели. Дава се възможност учениците да видят своите писмени работи и да получат обяснения за основанията за поставената оценка, която не може да бъде оспорена. Възражения може да има само за реда на провеждане на изпита. При уважаване на жалбата Министерството на образованието, културата и науката насрочва дата за провеждане на нов изпит.

От 1 януари 2003 г. в Холандия действа Закон за надзор на училищата (WOT), който е основа за независимо, професионално и публично оценяване на качеството на училищната система. Чрез този закон правителството гарантира по-голяма автономия на училищата, поверява им по-големи отговорности за осигуряване на качество на обучението и улеснява изготвянето на правилата и наредбите (учебни планове, финансови рамки). В закона са определени задачите и задълженията на инспекторатите, критериите за качество на обучението в училищата и принципът на взаимоотношенията между отделните участници в процеса на надзора. Оценяването се концентрира върху организационните аспекти, процесите на обучение и успеха на учениците. В закона се предвижда задължително вътрешно оценяване, за резултатите от което се информират и родителите, и общините.

Надзорната служба на училищата (Национален инспекторат) е независима структура към Министерството на образованието, културата и науката, която се намира извън Министерството и е със седалище в гр. Утрехт. Инспекторатът разполага с пълна автономия, основаваща се на Закона за надзор на училищата. Това ведомство има четири сектора и в него работят около 500 души, отговарящи за основното, средното, професионалното, висшето образование и образованието за възрастни. От тях около 230 са инспектори.

Главните функции на инспектората са:

- Контрол;
- Оценяване;
- Подпомагане и стимулиране;
- Консултиране и изготвяне на доклади.

Източници:

Evaluationsansatz der Niederlande. Qualitaetsevaluation durch das niederlaendische Inspektorat „Inspectie van het Onderwijs“ -

http://www.fse.lu.ch/03_niederlande_lang_fse_lu-2.pdf

Examination and Certification System: The Netherlands -

http://www.see-educoop.net/education_in/pdf/exam/nliss.html

The Education System in the Netherlands (2005/06) -

<http://194.78.211.243/Eurybase/Application/frameset.asp?country=NL&language=EN>

Ю. Дичева

ОЦЕНЯВАНЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ПЕРСОНАЛ, УЧИЛИЩАТА И ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА ВЪВ ВЕЛИКОБРИТАНИЯ

За управлението на училищата във Великобритания отговарят директорът и административното ръководство, което обикновено включва заместник-директора, асистент директора, отговорниците за отделните възрастови групи и отговорниците по отделните учебни предмети. Директорът отговаря за вътрешната организация, управлението и контрола в училището. За изпълнение на някои задължения директорът се консултира с местните органи на образованието, училищния персонал и родителите. В ръководството може да участва и **финансовият директор**. От 2003 г. започва усилено да се работи за повишаване на образователните стандарти и намаляване на натоварването на учителите, във връзка с което се отделя по-голямо внимание на промените в

Осигуряването на качеството се извършва въз основа на пет индикатора:

- Вътрешно оценяване на определен период от време от самите училища;
- Стандартни тестове при завършване на съответната степен на образование;
- Единни зрелостни изпити в цялата страна;
- Инспектиране на училищата;
- Прозрачност чрез публикуване на всички изпитни резултати в Интернет.

Всяко училище се инспектира от Националния инспекторат на три години. Ако училището не отговаря на необходимите критерии за качество, следва цялостно и подробно инспектиране. Ако резултатите и от двете инспектирания са незадоволителни, тогава се провежда засилен надзор.

структурата на училищния персонал. Целта е да се съсредоточи вниманието на учителите върху преподаването и обучението, а не върху административните задачи.

Ролята на финансовия директор се счита за ключова по отношение на управлението, поради което Националният колеж за училищни ръководители по поръчка на Министерството на образованието въвежда програма за развитие на училищните финансови директори.

Работата на директорите и административното ръководство се заплаща по скалата за ръководители, състояща се от 43 позиции. Заплащането зависи от броя на учениците в училищата, броя на учениците със специални образователни потребности и др. Работата на заместник- и асистент дирек-

торите се заплаща с пет позиции по-ниско от тази на директорите, но винаги по-високо от учителите. Членовете на административното ръководство могат да получат и добавки, ако получат висока оценка на работния си план.

За да бъде назначено за директор, лицето трябва да има национална професионална квалификация "ръководител" (National Professional Qualification for Headship). Тя е част от програмата за подготовка на ръководители от различни рангове в Националния колеж за училищни ръководители.

В зависимост от големината на училището и неговите потребности се назначава допълнителен персонал, който да помага на ръководството. Такъв може да бъде **координаторът на учениците със специални образователни потребности** (Special Educational Needs Coordinator). Той е учител и неговите задачи са да осъществява училищната политика по отношение на специалните образователни потребности (СОП); да наблюдава учениците със СОП; да поддържа връзка с колегите си и да ги консултира; да координира работата с учениците със СОП; да работи с родителите; да поддържа връзки с институциите извън училището – медицински, социални, благотворителни и др. В малките училища тези функции се изпълняват от директора или негов заместник. В големите училища с тази дейност може да се ангажира и повече персонал. Според националните стандарти от учителите, работещи с деца със СОП, се изискват определени знания, умения и квалификация. Преразгледани са националните стандарти и за директорите, работещи с ученици със СОП. Задължение на директорите е да включат учениците със СОП във форми за придобиване на грамотност, умения по математика и информатика; да оценяват качеството на преподаването и стандартите за обучение на учениците със СОП.

Могат да бъдат назначени **учители за работата с даровити и талантиливи ученици**.

В рамките на инициативата за промени в структурата на училищния персонал се

създава длъжността **асистент преподавател висш ранг** (HLTA). Националните професионални стандарти за асистент преподавателите и асистентите за работа с класа са разработени с цел да се подобри работата в училищата на основата на най-добрите практики.

Помощ на училищата предоставят **кариерни съветници, отговорници за посещаемостта** (education welfare officers), психолози.

Освен учители могат да се наемат и **допълнителни сътрудници**. Някои от тях трябва да имат квалификация за работа с деца, за други тя не е задължителна.

В предучилищното образование могат да се назначават асистенти, наблюдаващи децата, ръководители на детската площадка. Съществува голямо разнообразие в назначаването на длъжностите, защото то се определя в зависимост от нуждите.

Училищата могат да наемат асистенти за детски стаи в началните училища; обслужващ персонал за ученици със СОП; асистенти за оказване на помощ в обучението на ученици със СОП.

Училищата обикновено наемат и допълнителен непедagogически персонал:

- финансов директор;
- мениджър по собствеността;
- специалист по информатика и компютърни технологии;
- лаборанти;
- работници за работилниците;
- библиотекар;
- за секретарска и канцеларска работа;
- ръководители, отговарящи за сигурността на учениците по време на обедната почивка;
- чистачи, охрана и друг обслужващ персонал.

Както учителите, така и останалият персонал не са държавни служители. В страната има държавна система за заплащане, но няма единна квалификационна скала за всяка длъжност. Затова много местни органи на образованието имат собствена система за класифициране. През 2001 г. е направено изследване върху различни аспекти,

засягащи непедagogическия персонал в училищата - договори, обучение и кариерно развитие. Констатирано е, че са настъпили големи промени в отговорностите и структурата на този персонал. Направеният отчет от работната група е придружен от примерни работни профили и съвети за обучението и развитието на непедagogическия персонал.

Местните органи на образованието оказват помощ и контрол върху училищата. В тях работят инспектори, съветници, учители консултанти, служители, отговарящи за подобряването на работата в училищата. Местните органи сами решават какви специалисти са им необходими, сами определят наименованието на длъжностите и изработват длъжностните характеристики. В сила е конкурсният принцип за заемане на длъжностите.

Във Великобритания контролът във финансираните от държавата детски градини, начални, средни и специализирани училища се извършва на основата на Закон за контрол върху училищата. Училищата, финансирани от държавата, имат голяма степен на автономност и носят отговорност за осигуряване на качеството на образованието. В тях интензивно се прилага самооценяването, което е съществена част от процеса на подобряване на работата. Отговорност за него носят административното ръководство на училището и директорът. Местните органи за образование извършват проверки за спазване на образователните стандарти от ученици, учители и училища. Изискванията към училищата ежегодно се актуализират и публикуват. Така училищните ръководства знаят какво се изисква от тях. Чрез постоянен контрол те могат да направят преценка как в тяхното училище се изпълняват задачите по отношение на учебната и възпитателната работа.

Училищата подлежат и на **външно оценяване**. Инспекторите от Министерство на образованието отговарят за проверките в училищата, но самите проверки се извършват от независими експерти, сключили договор с Департамента на стандартите в образованието (Ofsted). Договорите се сключ-

ват на основата на конкурс. Оценяващите не са постоянни сътрудници. Те могат да бъдат частни компании или поделения на местните органи за образование. Членовете на групите се ръководят от **регистрирани инспектори (Rgl)**, които отговарят за събирането на група от един или повече инспектори (до 15 човека), ръководят проверката и изготвянето на отчета.

За да се регистрират като инспектори, кандидатите трябва да имат опит като членове на оценяващи групи. Те се обучават по специална програма на Ofsted и всяка година задължително повишават квалификацията си в петдневни курсове.

Във Великобритания има изградена система за външно оценяване на образователните заведения на всички нива. Използва се четиристепенна скала за оценка. Отчетът на инспекторите се изпраща до оценяваното учебно заведение, след което се публикува в Интернет. Училището трябва да осигури копия от отчета за родителите на всички ученици. Ако се установи, че качеството на образованието е лошо, учебното заведение трябва в 20-дневен срок да представи на министъра на образованието план за решаване на проблемите. След като разгледа плана, министърът може да предложи учебното заведение да бъде лишено от правото да предоставя образователни услуги или да му даде срок (6 месеца за предучилищното и 12 месеца за средното образование) да отстрани пропуските. След изтичане на срока се назначава нова проверка.

Отчетът на инспекторите е резултат от проверка на документи; наблюдение на работата на учители и ученици в час; обсъждания с учители, ученици, училищно ръководство и родители.

Оценка на образователната система или на отделни нейни аспекти може да се извършва от парламентарни комисии. Те могат да правят различни по мащаб и продължителност проверки.

Всяка година главният инспектор по образованието представя на министъра на образованието отчет, който се разглежда в парламента.

Независима одиторска комисия, която отговаря за ефективното използване на държавните средства на териториите с местно самоуправление, оценява образованието по

пет показателя: подобряване на образованието, особени потребности в образованието, социално включване, обучение през целия живот и стратегическо управление.

Източник:

Информ Киоск, Енциклопедия "Образование за рубежом" - <http://informkiosk.com/content/view/203/78/>

Е. Джерманова

ПЛАН ЗА РЕФОРМИРАНЕ НА УЧИЛИЩНАТА МРЕЖА НА ВИЛНИОС ПРЕЗ ПЕРИОДА 2005-2012 ГОДИНА

Поради създамата се демографска ситуация в столицата на Литва, се налага да се реформира училищната мрежа. В резултат на ниската раждаемост броят на учащите се през последните години намалява. През периода 2005-2006 г. се забелязва увеличаване на раждаемостта, но това ще се отрази върху натоварването на учебните заведения след 6-7 години. През 2005 г. учащите във Вилнюс са 76,2 хил., от тях 55 хил. се обучават на литовски език, 13,3 хил. - на руски и 8,4 хил. - на полски.

Оптимизирането на броя на учениците в училищата, където обучението е на руски и полски език, е трудно поради невъзможността да се прогнозира броят на учениците в тези училища, тъй като не произхождат, а изборът на родителите е решаващ на какъв език да учат децата.

Друг проблем, който се решава, е обучението на две смени. Предвижда се постепенно да се премине към едносменно обучение. През последните години е направено много в тази насока, като се очаква през 2009 г. на две смени да учат само 1500 ученици.

За да се спази хигиенната норма от 2 кв. м, които се полагат на всеки ученик, трябва да се промени броят на учениците в училищата: в някои той ще се намали, а в други - ще се увеличи.

Трябва да се реши проблемът с ниското натоварване на училищата в големите жилищни комплекси. За да се оптимизира броят на учениците, се налага някои училища да

се слоят, други - да се закрият.

Реформите са болезнени за цялата образователна система и най-много за учителите. За прогнозиране на резултатите от реформата е създаден ситуационен модел. Ако не се извърши реформата, ще се увеличи броят на училищата с маломерни паралелки и ще престане да действа ефективно системата за финансиране. Комплектуването на паралелките трябва да бъде такова, че да осигурява ефективно финансиране на учебния процес.

Очаква се голям брой учители да останат без работа, с което ще се увеличи безработицата. Значителни средства ще са необходими за компенсации и преквалификация. Ако съществуващата ситуация обаче се запази, качеството на обучението в много училища ще спадне и това ще отвлече вниманието от истинските проблеми на образованието.

За да се избегнат конфликтни ситуации в хода на реформите, Министерството на образованието, местните органи на образованието и местната изпълнителна власт ще разясняват на педагогическите колективи, на работещите в системата на средното образование и на цялата общественост необходимостта от реформите и правните основания, на които те се извършват.

На учителите от засегнатите от реформата училища ще бъдат предложени възможности както за трудоустрояване, така и за преквалификация.

Източник:

Новости Литвы - <http://www.newslitva.lt/index.php?cid=52>

Е. Джерманова

СТРАТЕГИИ И ПРОГРАМИ ЗА КВАЛИФИКАЦИЯ И СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ

ОЦЕНЯВАНЕТО КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА УЧЕБНИЯ ПРОЦЕС - ДВЕ ДОБРИ ПРАКТИКИ

Оценяването може да се дефинира като системно изследване на ползите и значението на дадена дейност, като се използват научнообосновани модели и процедури. Съдържанието на оценяването зависи от контекста и сферата, в която се прилага. В училище се оценяват учениците (респективно техния успех) и преподавателският състав. Когато се говори за оценяването е необходимо преди всичко да се отговори на въпросите: *Защо се оценява?*, *Какво се оценява?*, *Кой оценява* и *как се оценява?*

Защо се оценява?

Въпросът ЗАЩО е ключов за всяко оценяване, тъй като това действие не е самоцелно. На него трябва да се гледа като на добавена стойност, водеща до подобряване на качеството на училищното образование. Известни са четири основни функции на оценяването:

- **Развитие и усъвършенстване:** Най-често оценяването предоставя информация, с която се цели да се подпомогне педагогическата дейност. При сравняване на очакваните с действителните резултати стават видими слабите места в училище и в учебния процес.

- **Подкрепа при взимане на решения:** При взимане на решения резултатите от оценяването трябва да дават възможност за съпоставяне на различни алтернативи. Обикновено се касае за определяне на позиция, търсене на нови модели за работа, въвеждане на мерки или продължаване на тяхното провеждане.

- **Законодателство и легитимност:** Оценяването може да служи и за наблюдава-

не правилността на действие на дадени институции или личности. В Германия оценяването, извършвано от учителския съвет, е силно изразено, като се наблюдава тенденция към разширяване на неговата роля с консултантски функции.

- **Придобиване на знания:** В този случай изискването към оценяването е свързано с въздействието и начина на функциониране на изследваните мерки. Получените нови знания не трябва да се използват директно, а да се вляят в общата педагогическа дейност.

Тези четири функции не се изключват помежду си.

Какво се оценява?

Този въпрос се отнася до рамките на оценяването. В училищата оценяването се извършва на различни нива. На ниво учебни занятия то е свързано с успеха на учениците и действията на учителите. На ниво училище на преден план се оценяват организационните аспекти, климатът в училището, работните структури и структурите за комуникация в него. На ниво образователна система при големи международни изследвания е възможно да се оцени националната образователна система, а и при наличието на различни училищни системи в дадена страна, те могат да се сравняват помежду си.

Кой оценява?

При външното оценяване това са оторизирани институции или оценители. Училището, от своя страна, отговаря за вътрешното оценяване или самооценяване. За целта могат да се създадат групи по качество и да се привлекат представители на ро-

гителите или учениците.

Как се оценява?

Съществува широка гама от методи за изследване на оценяването. Докато при сравнителните проучвания се използват тестове, изготвят се представителни извадки от допитвания, обработват се данни, то при вътрешноучилищното оценяване се използват предимно анкети, чрез които директно се обследва проблематиката.

Как се усъвършенства учебният процес посредством оценяването?

При работата си по проекта: "Анализ на оценяването: постигане на цели, принос за подобряване на качеството на училищното образование и осъществяване на обратна връзка при получаване на резултатите от оценяването"⁴ Helmke и Schrader изследват при какви обстоятелства оценяването води до усъвършенстване на учебния процес. Те създават рамков модел, който обхваща съществени фактори, влияещи на процеса.

В центъра на модела са дадени последователните действия, които трябва да се изпълнят, за да "изкристализират" резултатите от оценяването и да се търси правилната посока за последващи действия. За осъществяване на обратна връзка от оценява-

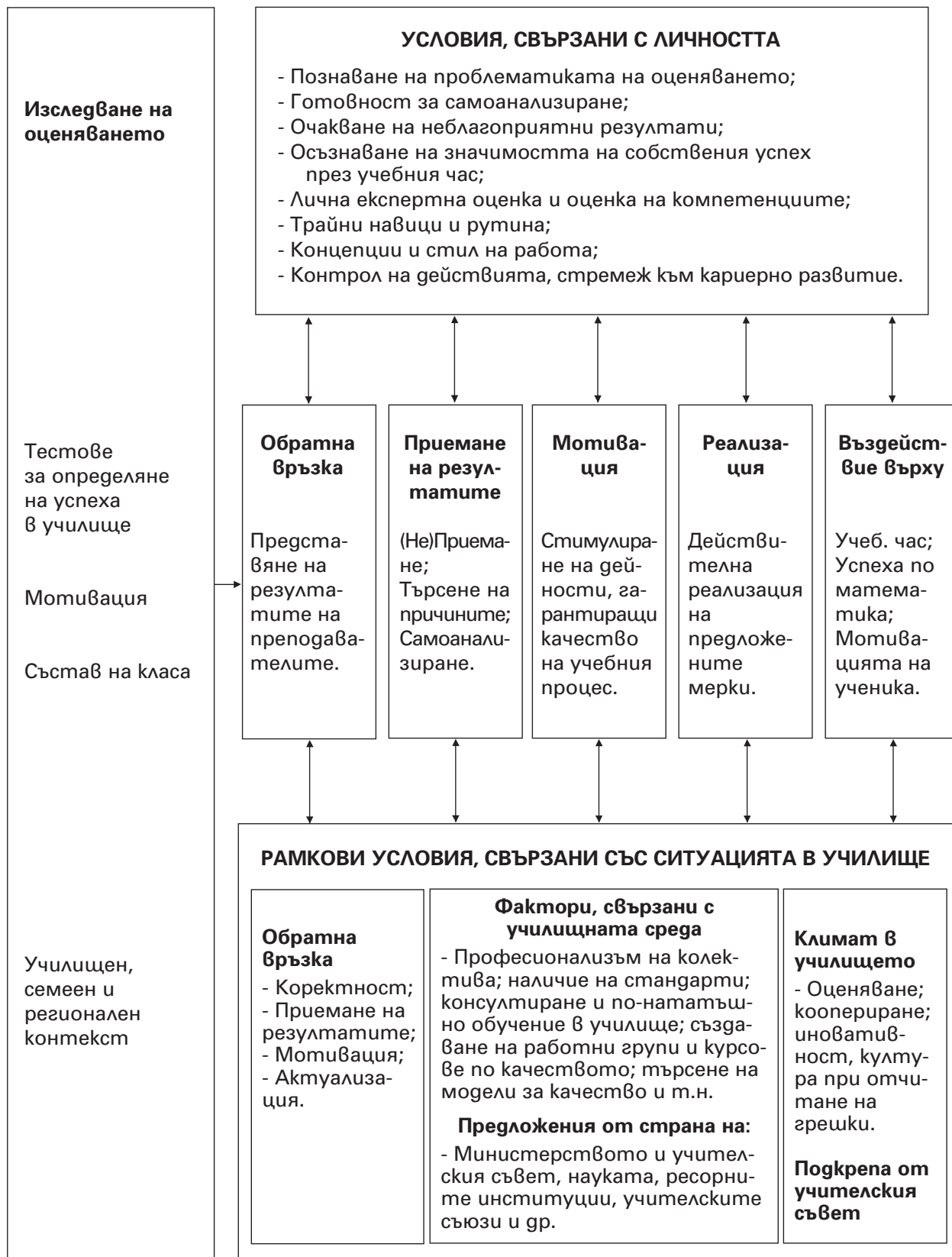
нето е необходимо преди всичко участниците в проекта да са преосмислили и приели резултатите от оценяването. Ако мотивацията е довела до промяна в поведението им, се стига до планиране и реализация на мерки, които произтичат от резултатите на оценяването. Ако е осъществена цялата верига от отделните стъпки, описани в модела, може да се очаква положително въздействие върху учебния процес.

Моделът определя така наречените "условия, свързани с личността" и "условия, свързани със ситуацията в училище". Моделът Helmke и Schrader, създаден през 2001 г., е използван отначало за постигане на положително въздействие в училище на основата на получените резултати от оценяването. Той е приложим обаче и за мениджмънт на качеството в училищата. В такъв случай е необходимо осъществяването на цикличен процес от промени, при който оценяването води до конкретни мерки в училище и в начина на преподаване, които, от своя страна, стават изходна точка за приемане на нови мерки за оценяване. Рамковият модел е даден в табличен вид и е представен на интернет страницата: www.uni-landau.de/helmke/projekte.htm

---

⁴ Projekt: Wirkungsanalyse der Leistungsevaluation: Zielerreichung, Ertrag fuer die Bildungsqualitaet der Schule und die Rueckmeldung von Evaluationsergebnissen

РАМКОВ МОДЕЛ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО ОТ ОЦЕНЯВАНЕТО

Добри практики при проекти за оценяване

➤ Външно оценяване с проекта "Tatfunk"

Проектът "Tatfunk" е иновативен проект, целящ стимулиране на предприемаческия дух в училище, в основата на който е заложен едногодишен задължително избираем курс в дванадесети клас в гимназиите. Задачата на курса е създаване на самостоятелно радиопредаване от учениците, като те са подпомагани от курсовия си ръководител и от медийни професионалисти. През учебната 2004-2005 г. проектът е обхванал около 20 училища в Германия. Основната образователна цел на проекта е придобиването на компетенции по предприемачество, което е специфична комбинация от споделени компетенции на когнитивно, мотивационно, социално и организационно ниво. За да се добият тези компетенции, учебните часове в курса са насочени към придобиване на познания по самоуправление, създаване на умения за работа в екип и разрешаване на проблеми. Курсистите сами планират своя бюджет до края на учебната година и сами определят най-подходящите теми за едночасовото си радиопредаване.

Изводите от проведения проект са:

- При оценяването са необходими минимални предпоставки за безпроблемното изпълнение на даден проект. Учениците трябва

да да умеят да работят в екип и да се включват с желание в нови дейности. Ръководителят на проекта трябва да е готов да подкрепи нови идеи и да умее да упражнява контрол върху учащите, а училищата, в които се провежда проектът, трябва активно да го подкрепят.

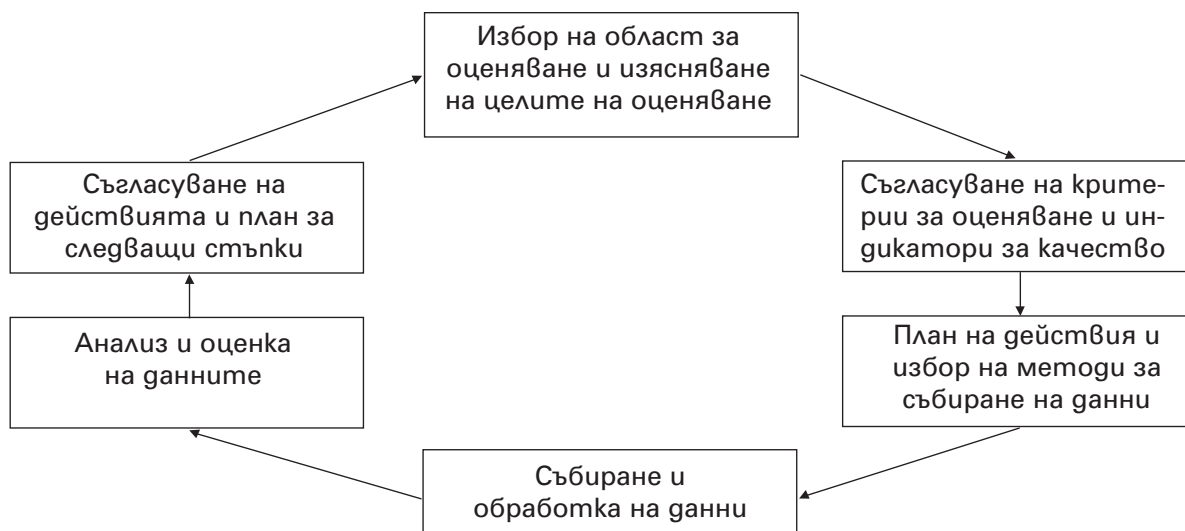
- Съществен фактор за постигане на успех в обучението в предприемаческо мислене е създаването на проблемно ориентирани учебни часове. Наложително се оказва и специфичното допълнително обучение на преподавателския състав на проекта.

- През 2004-2005 г. се създава и виртуална учебна платформа в Интернет. Заедно с информацията по проекта уеб страницата предлага информация по мениджмънт на проекти, радиожурналистика и радиотехника.

➤ Самооценяване в програмата "Системно въвеждане на медиите, информационните и комуникационните технологии в процеса на учене и обучение (SEMIK)"

Самооценяването е част от оценяването, при което отговорността и провеждането му се осъществяват от този, чиято педагогическа дейност ще бъде оценявана. Училищното самооценяване е цикличен процес. Той започва с избора на областта, която ще бъде оценявана, и завършва с планирането на конкретни мерки. Тази стъпка, от своя страна, е основа за следващо самооценяване.

СТЪПКИ ПРИ САМООЦЕНЯВАНЕТО

Целта на програмата SEMIK е въвеждането на нови медии в учебния час за всички видове училища и за всички училищни образователни степени и обвързването им с иновативни форми на учене и преподаване. В тази програма са включени 25 проекта на 16 провинции на Германия. Наред с основното външно оценяване, което трябва да гарантира качество, в редица отделни проекти се провежда и самооценяване на учителите.

Новите медии поставят пред преподавателите необходимостта от допълнителна квалификация, изискват нова култура на обучение. В началото на програмата се открояват следните типове преподаватели: "оптимисти", "интересни лица", "отворени прагматици", "отхвърлящи компютрите" и "пречещи ползватели". На идентифицираните групи е предложено специално допълнително обучение.

Резултатите от анкетното допитване сочат различни фактори за успешно самооценяване, като три от тях се считат за най-важни: *индивидуалната полза, ползата от проекта и съотношението полза / вложени усилия*.

Изводите от извършеното самооценяване са:

1. *Самоанализирането* на учителя играе важна роля за успеха на самооценяването;

2. Положителните *очаквания* и липсата на *опасения* в участващите са също важни фактори за успех. Докато положителните *очаквания* допринасят за повишаване на индивидуалната полза и ползата от проекта като цяло, то *опасенията* при оценяване на съотношението разходи/усилия дават отрицателен нюанс на изследването.

3. От особено значение е *експертизата при оценяването*, с която се показва взаимната връзка на съотношението разходи/усилия и индивидуалната полза.

Източници:

Laesst sich der Unterricht durch Evaluation verbessern? - Heinz Mandl und Jan Hense (2007) -

<http://www.evaluation.de/publikationen>

SEMIK- <http://www.fwu.de/semik/publikationen/index.htm>

Projekt:tat:funk - www.tatfunk.de

Като цяло резултатите показват, че даден проект е полезен тогава, когато участниците в него реализират повече идеи и значими дейности.

Въпросът за използване на резултатите от оценяването не е нов. Дискусиите в контекста на широко международно изследване за оценяването и неговото въздействие довеждат до формулирането на т. нар. "стандарты по оценяването". Със стандартите се гарантира, че при оценяването се спазват определен брой минимални изисквания, за да се повишат резултатите от него. Тези изисквания обхващат областите:

1) *Полезност*: Оценяването трябва да е насочено към потребностите на предвидените за оценяване ползватели. При училищното образование се изисква да се покрие нуждата на учителите от информация и да се насърчава активно използването на резултатите от екипа, провеждащ оценяването.

2) *Възможност за провеждане*: Оценяването трябва да е реалистично планирано, да се провежда дипломатично и да се подхожда отговорно към разходите, свързани с него. В училище, където има твърде малко доверие към оценяването, е необходимо да се подходи дипломатично.

3) *Етична коректност*: При оценяването не трябва да се спазват само интересите на училищното ръководство, но и на преподавателския състав, на родителите и не на последно място и на учениците.

4) *Точност*: Оценяването да гарантира, че дава точна и важна информация. При оценяване на училищното образование и на учебния процес трябва да се спазват съществуващите рамкови условия и състояние, а не общите стандарти.

Оценяването заслужава да бъде проведено само тогава, когато ползата от него оправдава усилията за неговото провеждане.

Я. Панова

ОЦЕНЯВАНЕТО НА УЧИТЕЛИТЕ В ШВЕЙЦАРИЯ КАТО ЧАСТ ОТ ЛИЧНОСТНОТО И ПРОФЕСИОНАЛНОТО ИМ РАЗВИТИЕ

Екип от швейцарски изследователи по педагогика разработва критерии за "добро училище". Те считат, че качеството на обучението зависи в най-голяма степен от подготовката на учителите. Екипът изготвя "Наръчник по качество в образованието", включващ система за оценяване. В хода на изследването се търси отговор на въпроса доколко повишаването на квалификацията на учителите води до по-добри резултати в учебната дейност. Според изследователите оценяването трябва да се провежда редовно и целенасочено. Самият оценител трябва да е взискателен към себе си и да се самооценява.

Най-важните фактори за добрата мотивация на учителите са личните им взаимоотношения с учениците, интересът към професията, която упражняват, добрите колегиални взаимоотношения и участието в поставянето на цели и взимането на решения. Въз основа на тези фактори се разработва система за оценяване на учителите, като в нейната проектна фаза се въвеждат критерии за осигуряване на качеството на обучението.

Първите впечатления от въвеждането на оценяването на учителите са положителни. Необходими са допълнителни усилия и разход на време и средства, за да се приложат успешно мерките за повишаване на качеството на образованието в училище. Това включва изготвянето на анкетни карти, попълването им, обработването на отговорите, обсъждането на получените резултати, посещения на учебни часове и др.

Според наръчника оценяването на училищното образование трябва да съдържа следните елементи:

Елемент А: Обратна връзка с учениците

Обратната връзка с учениците трябва да се осъществява от самите учители. Необходимо е анкетирането да се провежда целево, да съдържа конкретни области за усъвършенстване и да предполага възможност за промяна в поведението. За да се уеднакви

оценяването, изследователският екип предлага набор от анкети, събрани в наръчника и приложени вече в практиката, вкл. техния електронен вариант. Въз основа на придобитите по време на учебния процес впечатления и контактите с колеги, всеки учител сам преценява кои са по-значителните въпроси. Получените резултати могат да се разискват с класа, с колегите, с целия колектив или с консултанти. Загължително се правят изводи от получените резултати и се набелязват мерки за усъвършенстване на учебната дейност.

За провеждане на анкетирането се изработва график. Учениците трябва да бъдат информирани, че техните отговори ще бъдат взети под внимание и че са от важно значение за подобряване на обучението.

Според наръчника анкетите трябва да се провеждат поне веднъж и не повече от три пъти в годината. Отговорите от анкетите, резултатите от тяхното обработване и набелязаните мерки за подобряване на обучението се оповестяват и обсъждат с членовете на училищното ръководство, без да се прилагат самите анкети. Училищният директор и учителят угостоверяват писмено, че анкетирането е проведено. Всеки учител носи отговорност за анкетирането.

Елемент В: Обратна връзка с колегите

Обратната връзка с колегите е инструмент, който играе важна роля в процеса на оценяването. Колегите се споразумяват да посещават взаимно учебните си часове, да обсъждат наблюденията си, да планират следващи посещения, да си поставят нови цели и да контролират тяхното реализиране. Получените резултати служат като база за по-нататъшното усъвършенстване на учебната дейност.

В ежедневната практика възниква въпросът как да се изградят колегиалните партньорства. Училищното ръководство трябва да осигури на учителите възможност за създаване на нови социални контакти и еки-

ни за съвместна работа. Тук се набляга на професионалната компетентност.

Елемент С: Самооценяване

Всеки учител може и трябва да се самооценява с оглед на професионалното и личностното си израстване. Разработени са примерни формуляри за самооценяване, които подпомагат целевото реализиране на елементите на учебния процес. Важни за успешната преподавателска дейност например са елементите "структуриране" и "многообразиe на учебните форми". Самооценяването служи като подготовка и задълбочаване на обратната връзка с колегите.

Елемент D: Обсъждане с членовете на училищното ръководство

Качеството на обучението в училище зависи до голяма степен от постиженията на отделните учители. Диалогът между учителите и членовете на училищното ръководство представлява инструмент за стимулиране на личностното им развитие и за подобряване на творческата атмосфера.

Директорът на училището обсъжда проблемите в учебната дейност с водещите учители най-малко веднъж на всеки три години. С останалите преподаватели този разговор се провежда от заместник-директорите поне веднъж през първата година на назначаването им и след това на всеки три години.

За да се осигури честност, прозрачност и актуалност на оценяването, всяко посещение на учебен час от член на училищното ръководство се обявява предварително и завършва с обсъждане. По време на посещението наблюдаващият води протокол, въз основа на който се оценяват постиженията на учителя и се набелязват мерки за усъвършенстване на учебната дейност. Отчитат се резултатите от обработените анкетни карти на учениците и колегите. Учителите предават на училищното ръководство своите анкетни карти за работната среда и колективната дейност. Членовете на училищното ръководство планират мерки за повишаване квалификацията на учителите.

"Ефективно училище" - "добър учител" - "успели ученици"

Тъй като понятието "добър учител" не

е дефинирано точно и ясно, а оценяването на учителите и условията, при които то се провежда, не са детайлизирани, не е целесъобразно резултатите от оценяването да се обвързват със заплатите или други материални стимули. Отчита се, че понякога тези стимули действат демотивиращо на тези, които лесно се манипулират. Този подход често води до негативни резултати.

Критерии за оценяване на учителите

Много учители са на мнение, че обективното оценяване е труден и сложен процес, който може да се улесни, ако се дефинират точно и ясно критериите за оценяване. Трудно е да се оценят професионалните качества на един учител, тъй като може оценяващият да предпочита определен тип преподаване и тогава съществува опасност от субективизъм. Обективно могат да бъдат оценени подготовката, провеждането и систематизирането на учебния процес. Някои педагогическо-дидактически основни дейности като напр. създаване на положителен и мотивиращ микроклимат в час, подпомагане на учениците в учебния процес, обективно и прозрачно оценяване, могат да бъдат контролирани.

Кой трябва да оценява учителите?

Оценяването на учебния процес и на учителите е комплексна и отговорна дейност, която трябва да се извършва само от компетентни лица. На практика посещенията в час и оценяването на учителите се извършва от член на училищното ръководство или от инспекторатите. Най-обективен поглед върху работата на учителите има училищното ръководство и затова се препоръчва негови членове да провеждат оценяването.

Какви инструменти са необходими за оценяване на учителите?

Разработени са стандартни анкетни формуляри, които съдържат най-важните критерии за оценяване на социалните, методическите и специализираните компетентности. След посещенията на учебните часове е необходимо да се проведе обсъждане и да се оценят резултатите, като всички изводи се отразят в писмен вид.

Обвързване на заплащането с резул-

натите от оценяването на учителите

Дискусиите за обвързване на заплатите на учителите с техните постижения са твърде разнопосочни. Такъв подход на обвързване крие някои опасности. Възможно е например по време на посещение учителят да бъде максимално старателен в учебния процес, но пък да се представя по-слабо в други външни дейности (индивидуално подпомагане на учениците, училищни мероприятия и др.). По тази причина обвързването на ре-

зултатите от оценяването със заплащането на учителите би могло да влоши училищния микроклимат. Съществува опасност личностната изява на отделни учители да навреди на екипната работа. Някои научни изследвания в тази област показват, че такъв подход рядко води до подобряване на качеството на обучение. Когато учителите не изпълнят предписаните мерки за подобряване на учебната дейност, те могат да бъдат освободени от училище.

Източници:

Lehrerbeurteilung als Teil der Personal- und Schulentwicklung -

http://www.infopartner.ch/periodika/2004/Berufsbildung_Schweiz/02_Feb_2004/bch4216.pdf

Objektive Lehrerbeurteilung ist moeglich -

http://www.infopartner.ch/periodika/2004/Berufsbildung_Schweiz/02_Feb_2004/bch4203.pdf

Ю. Дичева

УЧИТЕЛИТЕ ВЪВ ВЕЛИКОБРИТАНИЯ - ПОДГОТОВКА, УСЛОВИЯ НА РАБОТА И ОЦЕНЯВАНЕ

Във Великобритания учителите са на държавна служба, но не са държавни служители и се назначават на работа със срочни или безсрочни договори според трудовото законодателство на страната. Не им се гарантира постоянна заетост в трудоспособна възраст.

За заплащането и условията на труд в предучилищното и средното образование отговаря министърът на образованието. Специален орган за контрол (School Teachers' Review Body) отговаря за отработването на нормативно предвидените часове и заплащането на учителския труд във финансираните от държавата училища. Той се отчита веднъж годишно пред министъра на образованието и министър-председателя. Работодател на учителите може да бъде местният орган по образованието или администрацията на училището.

Националната организация на работодателите на учителите (National Employers Organisation for School Teachers) е държавен орган, който подкрепя местната власт в ролята ѝ на работодател и договаря с рабо-

тодателите по места условията на труд и заплащане на учителите. Тя съвместно с асоциациите за местно самоуправление (Local Government Association) и учителските организации издава справочник за условията на труд на учителите в страната, известен като "Бургундска книга".

Интересите на учителите се представляват от различни асоциации, по-важните от които са:

- Асоциация на учителите и лекторите (Association of Teachers and Lecturers);
- Национална асоциация на директорите (National Association of Headteachers);
- Национална асоциация на учителите/Съюз на жените учители (National Association of Schoolmasters/Union of Women Teachers);
- Национален съюз на учителите (National Union of Teachers);
- Професионална асоциация на учителите (Professional Association of Teachers);
- Асоциация на директорите на средните училища (Secondary Heads' Association).

За да могат да практикуват, учителите трябва да са регистрирани в съответ-

ния Съвет на учителите по места, където им се потвърждава **статутът на квалифицирани учители (QTS)**. По този начин се запазват високите стандарти на учителската професия. За целта е издаден Кодекс на професионалните ценности и практики на учителите, в който са описани стандартите на професионалната етика и практиките, към които трябва да се придържат регистрираните учители. Дори да бъдат освободени от работа, статутът им се запазва. На учител може да се откаже работа в системата на предучилищното и средното образование по медицински показания, непригодност за работа с деца и несправяне със задълженията.

Работно време

Работното време на учителите е 1265 часа, разпределени в 195 дена в годината. То включва преподаване, консултации на ученици и родители, мероприятия за повишаване на квалификацията (до пет работни дни). В норматива не се включва времето за подготовка на уроците, проверка на домашни работи на учениците и провеждане на родителски срещи. В работните дни учителите трябва да бъдат на работното си място през цялото време, докато училището е отворено, с изключение на почивката от 2 часа, която могат да ползват от 12 до 14 часа или между двете смени. От 2003 г. започва усилено да се работи за намаляване на изработените от учителите часове и тяхното учебно натоварване. Полаганата отпуската се определя в трудовия договор. Ако учител отсъства по време на учебни занятия, той се замества от учител от същото или друго училище, като разходите са за сметка на училището. Вземат се мерки за осигуряване на качеството на обучението от заместващите учители. За целта Министерството на образованието издава учебни материали за самостоятелна подготовка на учителите. Те са в помощ на заместващите учители и са особено полезни за учителите, които в този момент не практикуват. По този начин им се помага да не изостават от съществуващите добри практики. Учител може да

замества до 38 часа през учебната година.

Работодателите носят законодателна отговорност за опазване на здравето, осигуряване на безопасни условия за труд и защита на интересите на учителите, управлението на риска и намаляването на неблагоприятните въздействия върху тяхното здраве.

Подготовка

Министерството на образованието е отговорно за подготовката на учителите. Във Великобритания се правят прогнози за търсенето и предлагането на учители. Анализират се демографското разпределение на учениците, съотношението учители/ученици, броят на квалифицираните учители в страната. На основата на анализите се планира подготовката на необходимия за образованието брой учители. Данните се предоставят на Агенцията за подготовка на учители.

Студентите, които се обучават по програма за подготовка на учители, се проверяват и оценяват от преподавателите във вузовете и от старшите преподаватели в училищата по време на практиката им по национални стандарти за присъждане на статута Квалифициран учител (QTS). Оценката е на основата на изпит и текущо оценяване по време на курса на обучение.

В зависимост от четиригодишните програми, по които са се обучавали, студентите могат да получат статут на:

- Квалифициран учител и степен бакалавър в образованието (Bed);
- бакалавър по изкуствата (BA Ed) или бакалавър по естествени науки (BSc Ed);
- бакалавър в образованието (Bed) - при съкратена програма.

Сертификат за Аспирант в образованието (PGCE) и Квалифициран учител получават тези, които успешно са завършили едногодишни курсове, редовно обучение, или двугодишни, редовно и заочно, или курс за начална подготовка на учители.

От 2002 г. за да получат статута Квалифициран учител, учителите практиканти трябва да издържат тестове по математика, грамотност и информационни техноло-

гии. Ако не са положили този изпит, те могат да бъдат наети като неквалифицирани учители за период до пет години.

Оценяване

Оценяването на учителите се извършва на основата на работен план. Това става веднъж годишно от административното ръководство на училището. Комисия от двама или трима представители на административното ръководство оценява и работния план на директора.

През 2000 г. Министерството на образованието изработва ръководство за управление на работните планове, което да бъде в помощ на учители, директори и училищна администрация. Политиката на **управление на работните планове** на учителите е насочена към:

- определяне на целите, приоритетите на дейността, професионалното развитие и обсъждането им с всеки учител;
- изготвяне на годишната училищна програма;
- водене на училищната документация;
- стимулиране на професионалното развитие и кариерата на учителите;
- осигуряване на равни условия за развитие.

Цикълът на управление на работните планове включва три етапа:

- **Планиране:** обсъждане с всеки учител на целите и приоритетите и определяне на начините за наблюдение и помощ.

- **Наблюдение:** Оценяващият трябва поне веднъж да е наблюдавал работата на учителя в клас. Предприемат се мерки в помощ на учителя.

- **Събеседване:** Разглеждане на целите и приоритетите от работния план, постигнатите резултати, определяне на силните страни на работата и по-нататъшното развитие.

След третия етап се изработва оценка, която трябва да бъде готова до 10 учебни дни след събеседването.

Оценяване на основата на работен план се прилага за учители, директори и непедagogически персонал. Това е един от начините за повишаване на качеството на образо-

ванието и професионалното развитие на учителите.

Повишаване на квалификацията

Във Великобритания няма единен орган, който да отговаря за професионалното развитие на учителите. Отговорността за него е поделена между:

- Министерството на образованието;
- Националният колеж за училищни ръководители;
- общите съвети на училищата;
- местните органи на образованието;
- училищната администрация;
- регионалните отдели по образование;
- директорите;
- учителите.

Учителите са задължени периодично да преразглеждат методите си на работа и да участват в **мероприятия за повишаване на квалификацията**. Изборът на време и организация на дните за повишаване на квалификацията е задължение на директорите. Всяко училище самостоятелно определя потребността от професионално развитие на учителите в зависимост от изискванията на учебния план за развитие.

Формите за професионално развитие са разнообразни. Те могат да бъдат занимания на група учители от едно училище, среща или конференция на учители от различни училища, командировки, участие в мероприятия по различни програми, курсове за професионална или академична квалификация.

Няма законодателни ограничения за времето, което трябва да се отдели за професионално развитие. Участието зависи от професионалните потребности на отделния учител и възможностите на училището да ги удовлетвори. Продължителността може да бъде от няколко часа до няколко дни и повече, когато се посещават курсове за получаване на национално призната квалификация. Занятията могат да се посещават в учебно време (до пет работни дни) или в извънработно време - след работа, в почивните дни и ваканциите.

Старшият персонал в училищата също предоставя професионална помощ на колегите си под формата на специално обучение

или ежедневно наблюдение. Тази помощ започва от периода на задължителната практика.

Всеки учител трябва да има **кариерен профил**, който съдържа информация за силните му страни и приоритетите за бъдещото професионално развитие. Всички доставчици на услуги за начална подготовка на учители в страната трябва да осигуряват на своите възпитаници кариерен профил. Целта е:

- да се помогне на младите учители да осъществят връзката между базовата подготовка, задължителната практика и по-късните етапи на професионалното развитие;
- да се насочи вниманието на учителите още в най-ранен етап от кариерното развитие върху необходимостта от повишаване на квалификацията;
- да се управлява процесът на професионално развитие.

Кариерният профил подпомага училищата при извършване на целеви проверки, обучение и оказване на помощ на младите учители.

През 2001 г. е разработена **стратегия за професионалното развитие на учителите**. Стратегията цели да се установи потясна връзка между професионалното развитие и управлението на работните планове; да се създаде по-добра инфраструктура за професионалното развитие на учителите; да се изработят по-ясни индикатори за знанията и уменията на учителите особено през първите пет години; да се помогне на учителите да се ориентират във възможностите за професионално развитие и да се улесни техният избор.

За реализиране на стратегията е разработен Процесуален кодекс на доставчиците на услуги за професионалното развитие на учителите. Той включва принципите за качество на услугите, планиране, доставка, оценяване и контрол.

Работна заплата

Законодателно установеното заплащане и условията на труд на учителите във Великобритания се основават на препоръки-

те на специалния орган за контрол School Teachers' Review Body по отношение на професионалните задължения, работното време и възнагражденията. Новата система на заплащане е въведена през 2003 г. Тя е диференцирана и има за цел да стимулира учителите за постигнатите резултати и да мотивира кариерното им развитие. Според дължостната характеристика съществуват **два ранга заплати** - с високи и ниски показатели.

Учителите, намиращи се на върха на първи ранг (ниския), имат право да подадат молба за оценка на работния план по национални стандарти, в резултат на което могат да преминат във втори ранг. Постигнатата позиция се запазва дори и при преминане на работа в друго училище. Административните ръководства на училищата могат да отделят **допълнителни средства за заплащане** на учители, които поемат несвойствени задължения (административни или управленски). Допълнителни средства могат да се отделят и за запазване на учителите в райони, където има недостиг на квалифициран персонал. Поради високата издръжка на живота в Лондон учителите, работещи там, получават допълнителна сума към заплатата си. Материално стимулиране е предвидено за работа с класа и за работа с деца със специални образователни потребности. Ръководството на училището е длъжно да уведомява учителя за позицията, която той заема в скалата на заплащане, както и на какво основание е направено всяко допълнително заплащане.

Кариерно развитие

Издигането по служебната стълбичка става след подаване на молба за назначаване на по-висока позиция. Това са длъжностите: ръководител на възрастова група, ръководител (декан) по определен предмет, асистент директор, заместник-директор и директор. Тези длъжности са с по-големи отговорности и по-тесен контакт с ръководството на училището, учениците и родителите. Квалификацията, опитът и работният план на учителя са решаващи за назначаването му.

През 1999 г. правителството разработ-

ва **национална програма за реформиране на учителската професия**, целите на която са:

- да се използват по-гъвкаво учебните ресурси;
- да се увеличи подкрепата за учителите;
- да се стимулират чрез заплащане най-добрите в професията учители и директори.

Като част от реформата е утвърдена нова система на заплащане. Възнаграждението се основава на работния план. Въвежда се "праг" на заплащането, с което се цели да се възнагради трудът на добрите учители.

Освен това се въвежда нов ранг за учителите - преподавател с най-добри умения (AST). Тези преподаватели се развиват като учители за работа с класа. Преди да получат този ранг, учителите преминават през външно оценяване. Професионалните им задължения включват помощ за професионалното развитие на другите учители. Работното им време е разпределено по следния начин: 80% за преподаване; 20% за работа с учителите.

Пенсионно осигуряване

Програмата за пенсионно осигуряване на учителите е под ръководството на Министерството на образованието. На основата на вноски се формира пенсионен фонд. Местните органи на образованието отговарят за всички въпроси, отнасящи се до

участниците в програмата, събирането и предаването на вноските. Общото отчисление е в размер на 19,5 %. Личният дял на учителите във вноските е 6% от заплатата (преди да е обложена с данъци), а работодателят внася 13,5 %. В тази програма автоматично попадат всички учители, които работят на пълен работен ден, не са пенсионери или не се осигуряват самостоятелно. Участието на учители, които работят на непълен работен ден, е доброволно. Фондът гарантира изплащането на пенсиите и ги защитава от инфлация.

Въпреки че **възрастта за пенсиониране е 65 години**, по тази програма мъжете и жените по желание могат да се пенсионират на 60 години. В случай на нетрудоспособност поради заболяване или прекратяване на трудовия договор по независещи от учителя причини - съкращаване на щата, реорганизация или други, се предвижда възможност за пенсиониране след навършване на 50 години.

Ранното пенсиониране е свързано с допълнителни разходи за работодателите. С цел намаляването им се въвежда вариантът "крачка назад", според който учителите над 50 години, които не желаят повече да работят като учители, могат да бъдат назначени на непедагогическа длъжност с по-ниско заплащане, без това да се отрази значително върху размера на пенсията. Правилата за ранно пенсиониране не важат за непедагогическия персонал на училищата.

Източник:

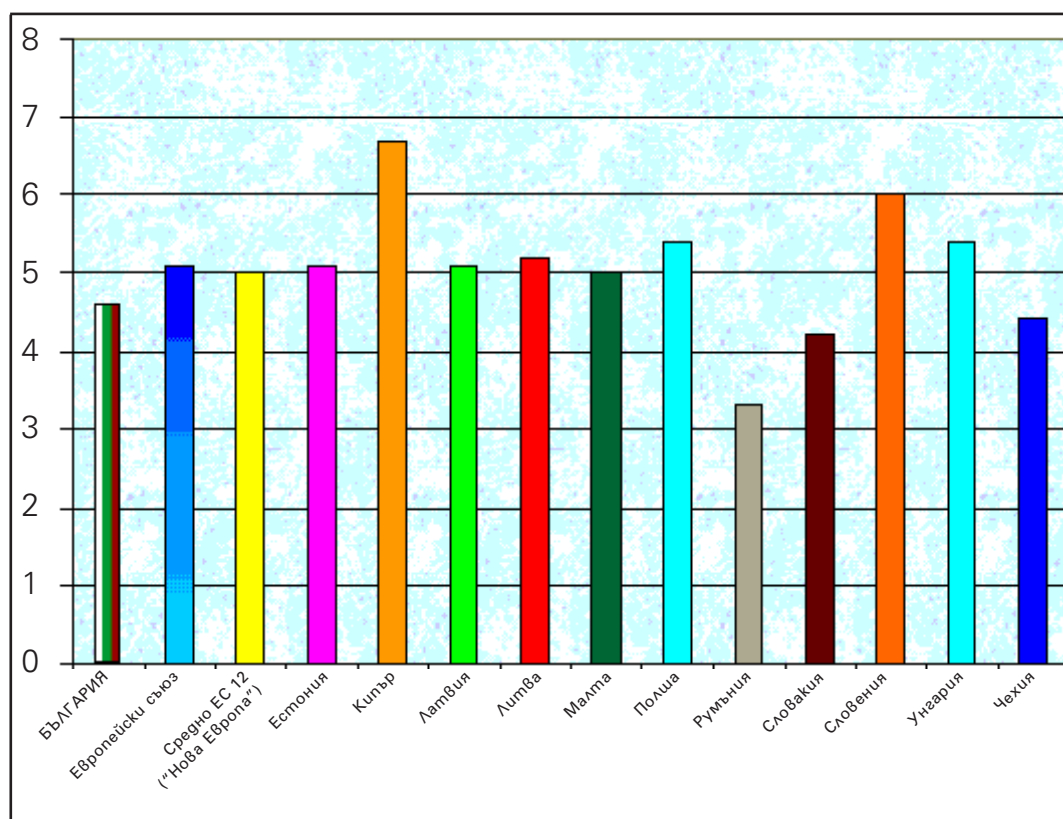
Информ Киоск, Енциклопедия "Образование за рубеж" - <http://www.informkiosk.com/content/view/201/78/1/5/>

Е. Джерманова

ЦИФРИ И ФАКТИ

ПУБЛИЧНИ РАЗХОДИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ В НЯКОИ ЕВРОПЕЙСКИ СТРАНИ, В % ОТ БВП

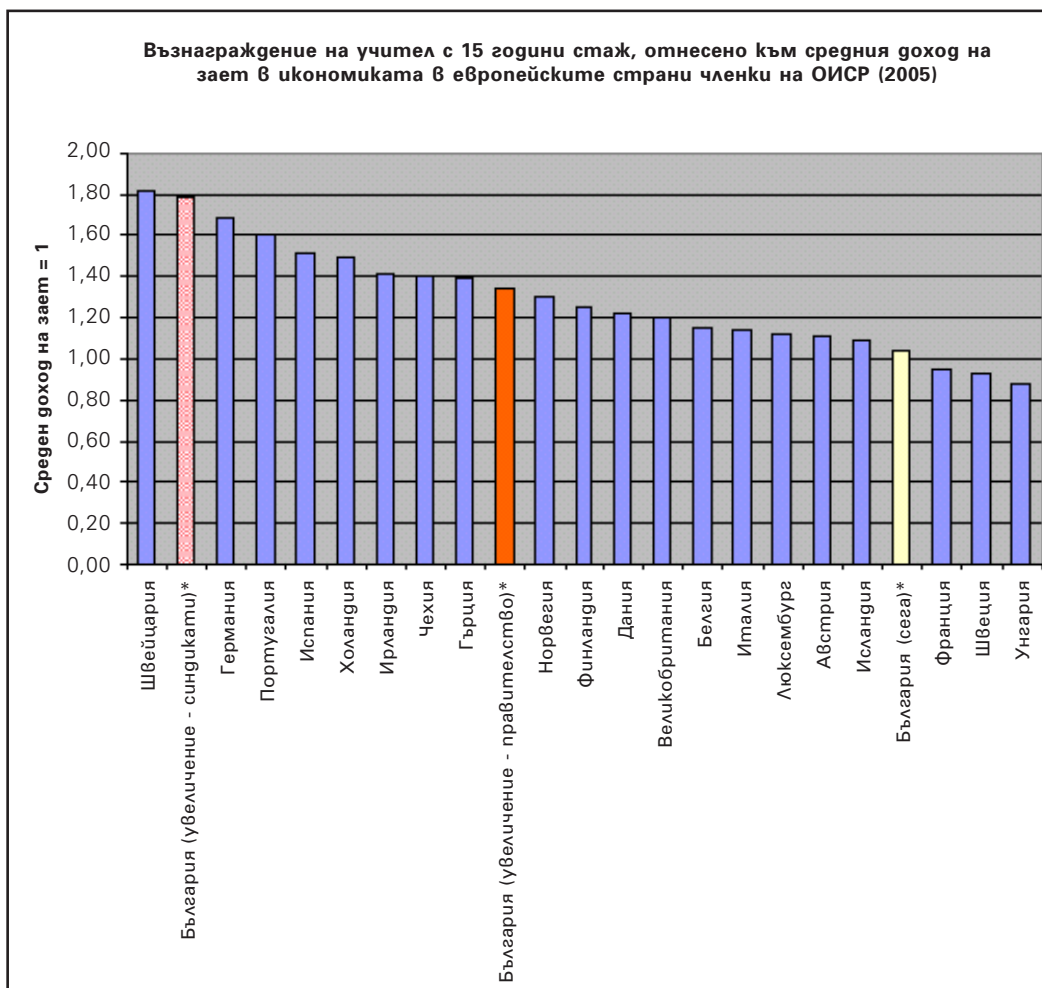
Eurostat, изчисления на Industry Watch, 2004 г.

Източник:

Финансиране на средното образование и статуса на учителите в „Нова Европа“ - http://www.osf.bg/downloads/File/Industry%20Watch_FinanciSurvey.pdf

Ю. Дичева

ВЪЗНАГРАЖДЕНИЯ НА УЧИТЕЛИТЕ СПРЯМО ТЕЗИ НА ЗАЕТИТЕ В ДРУГИТЕ СЕКТОРИ НА ИКОНОМИКАТА В НЯКОИ ЕВРОПЕЙСКИ СТРАНИ

Eurostat, OECD, оценка на Industry Watch за България

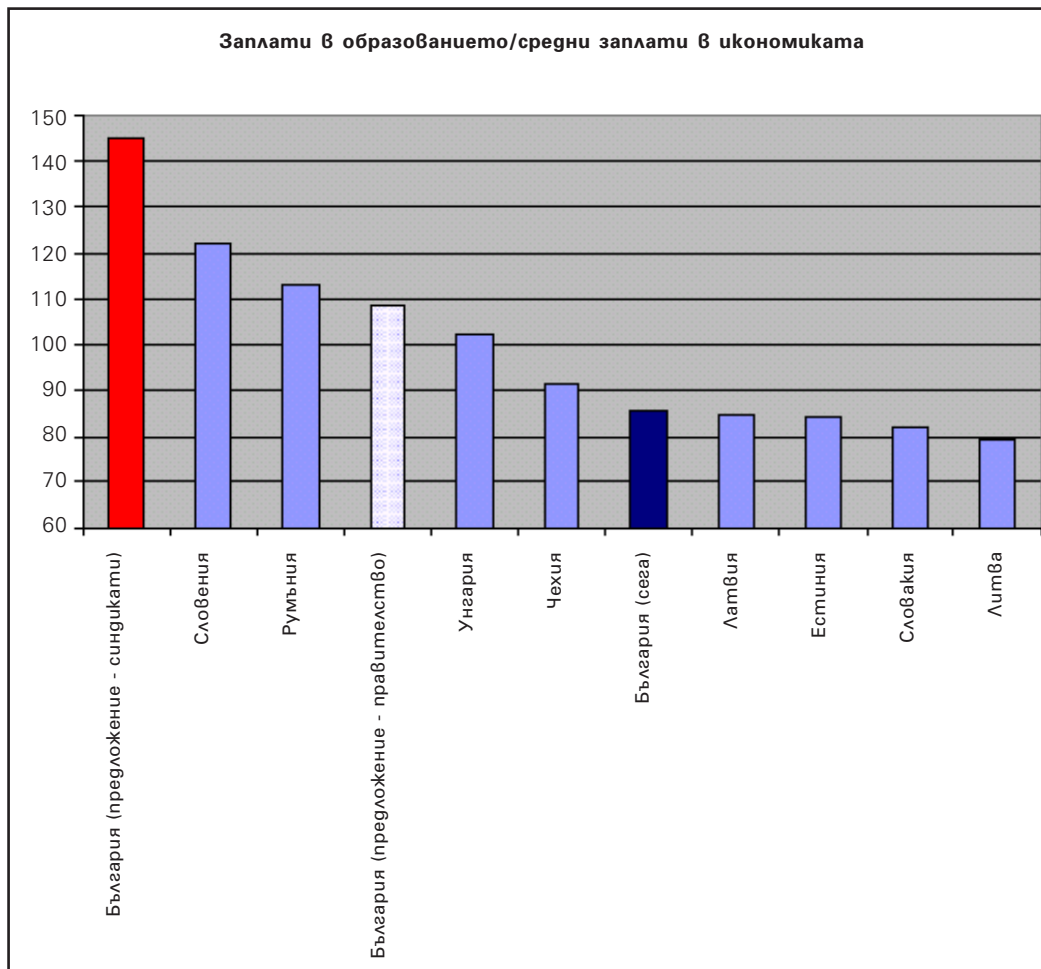
*Данните за България са за 2007 г.

Източник:

Финансиране на средното образование и статуса на учителите в „Нова Европа“ - http://www.osf.bg/downloads/File/Industry%20Watch_FinanciSurvey.pdf

Ю. Дичева

ЗАПЛАТИ В ОБРАЗОВАНИЕТО СПРЯМО ЗАПЛАТИТЕ В ДРУГИ СЕКТОРИ НА ИКОНОМИКАТА В НЯКОИ ЕВРОПЕЙСКИ СТРАНИ, В %

Изчисления на Industry Watch, направени 2007 г. на база на данните от националните статистически институции

Забележка: Данните за заплатите в България, Латвия и Литва се отнасят за публичния сектор.

Източник:

Финансиране на средното образование и статуса на учителите в „Нова Европа“ - http://www.osf.bg/downloads/File/Industry%20Watch_FinanciSurvey.pdf

Ю. Дичева

БЮДЖЕТНИ РАЗХОДИ⁵ ЗА ИЗДРЪЖКА НА ЕДИН УЧЕНИК В СЛОВАКИЯ ПРЕЗ 2006 ГОДИНА

ВИД УЧЕБНИ ИНСТИТУЦИИ	МИНИМУМ РАЗХОДИ		МАКСИМУМ РАЗХОДИ
	словашки крони	евро ⁶	словашки крони
Начални училища	23 055	(613)	23 983
Гимназии	28 705	(763)	29 633
Спортни училища	49 482	(1316)	50 410
Специализирани средни училища	35 692	(949)	36 620
Търговски гимназии	29 773	(792)	30 701
Медицински училища	45 997	(1223)	46 925
Специализирани училища по изкуствата	61 166	(1627)	62 694
Музикални училища	96 200	(2559)	97 128
Средни професионални училища и занаятчийски училища	9 432	(1049)	40 360
Специални детски градини	62 236	(1655)	63 657
Специални начални училища	48 124	(1280)	49 183
Специални средни училища	64 919	(1727)	65 978
Професионални училища	76 446	(2033)	77 505
Основни училища по изкуствата	9 202	(245)	9 770

Източник:

The Education System in Slovakia 2006/07 -

http://www.eurydice.org/ressources/Eurydice/pdf/eurybase/Eurybase_SK_EN.pdf (с.53)

М. Стоянова

БЮДЖЕТНИ РАЗХОДИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ КАТО ДЯЛ ОТ БВП В СЛОВАКИЯ ПРЕЗ ПЕРИОДА 2003-2005 ГОДИНА

Година	2003	2004	2005
Дял на разходите (в %)	4,18	3,85	3,77

Забележка: В посочените данни е включено и финансирането на училища и образователни институции от страна на Министерството на вътрешните работи, Министерството на здравеопазването и Министерството на отбраната, както и финансирането на студентските кредити от държавния бюджет.

Източник:

The Education System in Slovakia 2006/07 -

http://www.eurydice.org/ressources/Eurydice/pdf/eurybase/Eurybase_SK_EN.pdf (с.52)

М. Стоянова

⁵ Бюджетните разходи са представени в словашки крони (SKK).

⁶ Данните в скобите представляват закръглена стойност в евро и са изчислени от автора на база на среден валутен курс за 2006 г. SKK/EUR = 37.6 (по данни на Министерството на икономиката).

Източник: <http://www.mi.government.bg/ind/konk/docs.html?id=135183>

ПРОФИЛ НА ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В СЛОВАКИЯ ПРЕЗ УЧЕБНАТА 2006 - 2007 ГОДИНА

Вид на училището	Брой на училищата	Брой на класовете	Брой на учениците	Брой на учителите на пълен работен ден	Брой на учителите на непълен работен ден
Основно	2 283	24 878	515 010	34 549	3 020
Основно специално	272	2 086	19 391	2 998	64
ОБЩО	2 555	26 964	532 668	40 547	3 084

Забележки:

- В допълнение към тези данни има 259 класа с 2 906 деца в някои основни училища с предучилищно обучение в нулеви и подготвителни класове;
- В посочения в таблицата брой на класовете, учениците и учителите се включват и данните от специалните класове, а в броя на учителите се включват и учителите в нулеви и подготвителни паралелки за деца със СОП;
- В посочения в таблицата брой на учителите в основните специални училища се включват и учителите в нулевите и подготвителните класове;
- Общият брой на учениците не отговаря на общата сума, поради това че по време на статистическото проучване болни ученици се намират в здравни центрове (броят на такива ученици от първи до девети клас е 1733). Те посещават специални училища към тези центрове и същевременно са включени в статистическите данни на училищата, в които са били приети преди това.

Източник:

The Education System in Slovakia 2006/07 -

http://www.eurydice.org/ressources/Eurydice/pdf/eurybase/Eurybase_SK_EN.pdf (с.97)

М. Стоянова

ПРОПОРЦИОНАЛНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ДЪРЖАВНИТЕ ГИМНАЗИИ В СЛОВАКИЯ ПРЕЗ УЧЕБНАТА 2006 - 2007 година

Среден брой на учениците в едно училище	499,8
Среден брой на класовете в едно училище	16,9
Среден брой на учителите на пълен работен ден в едно училище	37,1
Среден брой на учителите на непълен работен ден в едно училище	2,9
Среден брой на учениците в един клас	29,5
Съотношение ученици/учител	13,5

Източник:

The Education System in Slovakia 2006/07 -

http://www.eurydice.org/ressources/Eurydice/pdf/eurybase/Eurybase_SK_EN.pdf (срп. 133)

М. Стоянова

ПРОЯВИ, ПРЕДСТОЯЩИ СЪБИТИЯ

ЗЛАТНИ МЕДАЛИ ЗА БЪЛГАРИЯ НА МЕЖДУНАРОДНАТА ОЛИМПИАДА ПО ИНФОРМАТИКА

Носители на **златни медали** от XIX олимпиада по информатика в Загреб, Хърватска, са:

- **Ростислав Руменов**, ученик от ПМГ „Н. Попович“, Шумен;
- **Искрен Чернев**, ученик от СМГ „Паусий Хилендарски“.

Сребърно отличие спечели **Емил Ибришимов**, ученик от ПМГ „Гео Милев“, Стара Загора.

Българският отбор се класира на шесто място. В състезанието участваха 290 ученици от 77 страни.

БЪЛГАРСКИ УЧЕНИЦИ СА ВТОРИ НА МЕЖДУНАРОДНАТА ОЛИМПИАДА ПО ЛИНГВИСТИКА

На Петата международна олимпиада по лингвистика в Санкт Петербург, Русия, българският отбор завоюва два сребърни и един бронзов медал в индивидуалното състезание и зае второ място в отборното класиране.

Михаил Минков от Математическата

гимназия във Варна и **Ангел Найденов** от Софийската математическа гимназия спечелиха **сребърни медали**, а **Йордан Механджийски** от Природо-математическата гимназия в Благоевград е с **бронзово отличие**.

МЕДАЛИ ЗА БЪЛГАРСКИ УЧЕНИЦИ НА МЕЖДУНАРОДНАТА ОЛИМПИАДА ПО ФИЗИКА В ИРАН

В 38-ата международна олимпиада по физика в гр. Исфахан, Иран, взеха участие близо 350 ученици от 78 страни. Българският национален отбор спечели три медала.

Свилен Кънев от Природо-математическата гимназия в гр. Казънлък и **Петър**

Петров от Професионалната гимназия по металотехника и електроника в гр. Бургас завоюваха **сребърни медали**, а **Стефан Кръстанов** от Природо-математическата гимназия „Никола Обрешков“ в гр. Бургас спечели **бронзово отличие**.

ПЕТ МЕДАЛА ЗА БЪЛГАРСКИ УЧЕНИЦИ ОТ БАЛКАНИАДАТА ПО ИНФОРМАТИКА

• **Златен медал** на проведената в Белград Балканиада по информатика спечели **Румен Христов**, ученик от СОУ „Сава Доброплодни“, Шумен;

• **Сребърен медал** завоюва **Димитър Христов** от СМГ „Паусий Хилендарски“;

• **Бронзови отличия** спечелиха **Георги Гюрчев** от МГ „Баба Тонка“ в Русе, **Ясен Трифонов** от ОМГ „Акаг. К. Попов“ в Пловдив и **Александър Първанов** от МГ „Д-р Петър Берон“ във Варна.

БЪЛГАРСКИ УЧЕНИК Е ШАМПИОН ПО ИНФОРМАТИКА НА БАЛКАНИТЕ

Ростислав Руменов от ПМГ "Нанчо Попович" в гр. Шумен се класира на **първо място** на Балканската олимпиада по информатика за ученици в гр. Кишинев, Молдова. Българският отбор с научни ръководители

проф. Стоян Капралов и н. с. Емил Келевев-жиев се представи традиционно силно, като спечели един златен, два сребърни и един бронзов медал в състезание между отборите на десет балкански страни.

БЪЛГАРСКИ УЧЕНИЦИ ЗАВОЮВАХА ШЕСТ МЕДАЛА НА ОЛИМПИАДАТА ПО МАТЕМАТИКА В ГЪРЦИЯ

Български ученици завоюваха шест медала на Балканската олимпиада по математика в Гърция. В отборното класиране България зае първо място със 185 точки.

Златните медалисти са: **Николай Белухов** - ученик от единадесети клас, МГ „Гео Милев“ - Стара Загора; **Деян Симеонов** - уче-

ник от дванадесети клас, ПМГ „Акад. Н. Обрешков“ - Бургас, и **Елина Робева** - ученичка от дванадесети клас, СМГ. Със **сребърни медали** са отличени **Цветелина Ценева** - ученичка от дванадесети клас, СМГ, и **Александър Даскалов** - ученик от единадесети клас, СМГ, а **бронзов медал** спечели **Борислав Вълков** - ученик от десети клас, СМГ.

Е. Джерманова